

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETO
APLINKOS POLITIKOS KATEDRA

AKVILĖ KARVELYTĖ
(APLINKOSAUGOS ADMINISTRAVIMAS)

**LAUKINIŲ GRYBŲ IR UOGŲ, VAISTAŽOLIŲ RINKIMO VEIKLOS (VERSLUI IR
GYVENTOJŲ ASMENINIAMS TIKSLAMS) ĮVERTINIMAS PAGAL EKONOMINIUS,
SOCIALINIUS IR GAMTOSAUGINIUS KRITERIJUS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė –
prof.habil.dr. Vida Motiekaitytė

Vilnius, 2012

TURINYS

ĮVADAS	3
1. LAUKINIŲ GRYBŲ, UOGŲ, VAISTAŽOLIŲ RINKIMO TRADICIJOS, TEISINIAI, EKONOMINIAI IR GAMTOSAUGINIAI ASPEKTAI.....	5
1.1. Laukinių grybų, uogų, vaistažolių rinkimo verslui ir asmeniniams poreikiams tenkinti tradicijos ir istoriniai aspektai Lietuvoje	5
1.2.1. Europos Sąjungos teisiniai aktai susiję su renkamų laukinių grybų, uogų bei vaistažolių naudojimo reglamentavimu.....	7
1.3. Renkamos ir superkamos laukinės augalijos žaliavos statistinė analizė.....	11
1.3.1. Grybų, uogų bei vaistažolių eksportas ir importas Lietuvoje.....	15
2. TYRIMŲ METODIKA IR REZULTATŲ APTARIMAS	23
2.1. Tyrimo metodologija.....	23
2.2. Atliktos anketinės apklausos gautų rezultatų apžvalga.....	24
2.2.1. Apklaustų rinkėjų pastabų ir pasiūlymų dėl renkamos laukinės augalijos apsaugos apibendrinimas	32
2.3. Anketinės apklausos metu gautų rezultatų apibendrinimas	33
IŠVADOS	36
REKOMENDACIJOS	37
LITERATŪROS SĄRAŠAS	38
SANTRAUKA	41
SUMMARY	42
PRIEDAI	43

IVADAS

Grybavimas, uogavimas ir vaistažolių rinkimas tiek asmeniniams tikslams, tiek verslui turi labai senas tradicijas. Tai įrodo įvairūs papročiai, tradiciniai valgiai, etnomedicina ir etnobotanika. Dabartiniu laiku kai kurių regionų gyventojai užsiima šiomis alternatyviomis veiklomis tam, kad pagerintų savo socialines, ekonomines gyvenimo sąlygas. O kai kuriems gyventojams tai yra vienintelis pragyvenimo šaltinis. Šie „reiškiniai“ daugiau yra pastebimi tuose Lietuvos regionuose, kur sąlygos plėtoti žemės ūkį nėra palankios (nederlingos žemės naudmenos), žmonių užimtumas yra žemas, didelis nedarbas.

Nuo 1996 metų Aplinkos ministerija renka statistinius duomenis apie uogų, grybų ir vaistažolių naudojimą. Nuo tų metų šių laukinės augalijos išteklių supirkimo apimtys didėjo. Spėjama, kad artimiausiais metais laukinės augalijos ištekliai bus naudojami taip pat gausiai ar net gausiau, nes laukinės augalijos supirkimu ir eksportu užsiimančios įmonės yra suinteresuotos plėsti savo veiklą ir supirkti kuo daugiau¹. Tai turi teigiamų bruožų tuo besiverčiančiom įmonėms ir bendrai šalies ekonomikai. Tačiau intensyvus laukinės augalijos išteklių naudojimas neigiamai veikia gyvąją gamtą. Atlikus tyrimus nustatyta, kad daugumos renkamos laukinės augalijos sąžalynų sumažėjo. Metams bėgant mažėja renkamų laukinių grybų, uogų ir vaistažolių ištekliai. Žmonių alinami degraduoja grybų, bruknynų ir spanguolynų plotai. Plečiantis valgomųjų grybų verslui ištrypiamos ir nuniokojamos voveraitės, baravykų bei kitų grybų augimvietės. Tai turi neigiamos įtakos miško bendrijoms bei kitiems makromicetams.

Nagrinėjant platesne prasme, laukinės augalijos ištekliai yra Lietuvos Respublikos gamtinių išteklių sudėtinė dalis. Lietuva, lyginant su kitomis Europos Sąjungos šalimis pasižymi nemaža augalų ir grybų rūšių įvairove bei gausumu. Todėl tai būtina branginti ir saugoti kaip didelį nacionalinį turtą.

Dėl visų trumpai aptartų laukinių grybų, uogų bei vaistažolių naudojimo aspektų, būtinas tinkamas šių išteklių naudojimo reguliavimas. Todėl nagrinėjama tema yra **aktuali**: svarbu nustatyti ryšius tarp laukinės augalijos išteklių naudotojų, laukinės augalijos ir aplinkosauginio reguliavimo. Svarbu, kad būtų išlaikyta pusiausvyra: žmonės ir toliau galėtų naudotis gamtos teikiamais ištekliais, tačiau tuo pačiu neskurdintų ir nedarytų nepataisomos žalos jiems. Taip pat, kad ekonominiai, pelno didinimo tikslai nebūtų visuomenėje iškeliami į pirmąją vietą, o aplinkos tausojimo aspektai ignoruojami.

Baigiamojo darbo problema – kaip suderinti gyventojų ekonominius – socialinius poreikius, susijusius su laukinių grybų, uogų bei vaistažolių rinkimu, supirkimu, pardavimu bei

¹ Laukinė augalija: teisės aktai, metodikos rekomendacijos // http://www.elibrary.lt/resursai/LR_ministerijos/AM/kiti/Laukine-augalija.pdf; prisijungimo laikas: 2011-05-03.

kitokiu naudojimu, su renkamos laukinės augalijos aplinkosauginiais reikalavimais, būtinais jai išsaugoti bei tausoti.

Tyrimo objektas – laukinių grybų, uogų bei vaistažolių rinkėjai ir įmonės, užsiimančios šios žaliavos supirkimu bei realizavimu.

Rašant šį baigiamąjį darbą remiamasi Lietuvos Respublikos teisės aktais, užsienio bei Lietuvos autorių mokslinė literatūra, publikuotais moksliniais straipsniais, Aplinkos ministerijos dokumentais, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės dokumentais.

Darbo tikslas:

Įvertinti laukinių grybų, uogų, vaistažolių (verslui ir gyventojų asmeniniams tikslams) rinkimo veiklą pagal ekonominius, socialinius ir gamtosauginius kriterijus.

Uždaviniai:

- Įvertinti renkamų laukinių grybų, uogų ir vaistažolių reikšmę šios laukinės augalijos išteklių rinkėjams ir supirkimo bei pardavimo įmonėms;
- Išnagrinėti renkamos ir parduodamos laukinės augalijos išteklių ekonominius aspektus Lietuvoje;
- Nustatyti pagrindines problemas ir jų priežastis susijusias su grybavimo, uogavimo, vaistažolių rinkimo kaip alternatyvių verslų plėtojimu;
- Nustatyti pasirinktos teritorijos žmonių gamtosauginio atsakingumo laipsnį renkamos laukinės augalijos (grybų, uogų ir vaistažolių) atžvilgiu.

Hipotezė:

Laukinių grybų, uogų bei vaistažolių supirkimu besiverčiančios įmonės suinteresuotos žaliavos supirkti kuo daugiau, todėl yra išlikusi grėsmė darniam šių išteklių naudojimui. Gyventojams trūksta informacijos apie gamtai žalos nedarantį grybavimą, uogavimą ar vaistažolių rinkimą, taip pat ir paskatinimo tai daryti atsakingai.

Metodai:

- teisės aktų bei mokslinės literatūros analizė;
- statistinė duomenų analizė;
- kiekybinis tyrimas paremtas standartizuotu klausimynu.

Darbo struktūra:

Magistrinį darbą sudaro įvadas, du skyriai, išvados, rekomendacijos, naudotos literatūros sąrašas ir priedai.

Darbe naudojami sutrumpinimai:

ES - Europos Sąjunga;

AM – Aplinkos ministerija;

LR – Lietuvos Respublika;

SD – Statistikos departamentas.

1. LAUKINIŲ GRYBŲ, UOGŲ, VAISTAŽOLIŲ RINKIMO TRADICIJOS, TEISINIAI, EKONOMINIAI IR GAMTOSAUGINIAI ASPEKTAI

1.1. Laukinių grybų, uogų, vaistažolių rinkimo verslui ir asmeniniams poreikiams tenkinti tradicijos ir istoriniai aspektai Lietuvoje

Lietuva turtinga laukinės augalijos išteklių. Jų rinkimas ir naudojimas susijęs su senomis tradicijomis. Tai liudija lietuvių liaudies papročiai, tradiciniai valgiai, etnobotanika ir etnomedicina.

Per daugelį metų žmonija išgyveno daugybę pokyčių, kurie įtakojo jų kasdieninę veiklą. Tobulėjant pasauliui ekonomikos srityje, keitėsi ir žmonių užimtumo pobūdis. Veikla, kuri buvo laikoma perspektyvia, teikianti pajamų pragyvenimui, tapo nebe tokia efektyvi, žmonės ėmė ieškoti naujų pragyvenimo šaltinių. Tai svarbu ir kalbant apie laukinių grybų, uogų bei vaistažolių rinkimą ir realizavimą verslo tikslais. Šiuo laiku šių gamtinių išteklių naudojimas tam tikruose regionuose yra kai kuriems žmonėms pagrindinis pragyvenimo šaltinis. Tačiau taip buvo ne visada: gyventojai iki nepriklausomybės laikotarpio miško išteklių taip nesureikšmindavo. Miško ištekliai daugiausia tenkino tik asmeninius poreikius (uogas, grybus rinko kaip atsargas žiemai)².

Peržvelgus kai kurių Lietuvos regionų tradicijas, vyravusius amatus ir verslus, atrasime tai, kad grybų, uogų bei vaistažolių verslas siekia XVII – XVIII a. Dzūkijos krašte tame amžiuje džiovintais grybais buvo atiduodama dalis duoklės kunigaikščiui ir dvarams. Jie buvo pardavinėjami aplinkiniuose turguose. XIX a. antroje pusėje nutiesus geležinkelį, supirkėjai iš Marcinkonių, Zervynų ir kitų aplinkinių kaimų džiovintus baravykus gabendavo į Vilnių, Varšuvą, Peterburgą. Marcinkonių kaimo valstiečiai grybingais metais nebedirbdavo lauko darbų, o visą laiką skirdavo grybų rinkimui³. Paminint Aukštaitijos krašto gyventojus, jie XIX a. daugiausia rinkdavo tik baravykus, vėlesniu laiku ėmė rinkti bei kaip atsargas žiemai kaupti ir kitos rūšies grybus (ūmėdes, raudonviršius, rudmėses ir kt.).

Grybavimas buvo „palankus“ to meto verslas, nes bažnyčia grybavimo nelaikė darbo, todėl grybaudavo ir šventadieniais. Ir turtingi, ir vargšai Aukštaitijos krašto žmonės surinktus grybus pardavinėdavo – veždavo į Ignalinos, Salako, Utenos turgus, laukdavo supirkėjų namuose. Toliau grybai keliaudavo į Daugpilį, Peterburgą, Vokietiją, Vilnių⁴.

² L. Batuliavičiūtė. Alternatyvių ir papildomų verslų svarba ir ekonominiai uždaviniai pietryčių Lietuvoje // *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 2010, Nr.3(19). P. 147.

³ Senieji dzūkų amatai ir verslai // <http://www.dzukijosparkas.lt/etnokultura.htm>; prisijungimo laikas: 2011-11-05.

⁴ Aukštaitijos nacionalinio parko tradiciniai verslai ir amatai // http://www.anp.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=14&Itemid=12&lang=lt; prisijungimo laikas: 2011-11-05.

Kalbant apie uogavimą, Aukštaitijos nacionalinio parko teritorijoje iki XX a. pradžios paklausą turėjo tik spanguolės. Bruknes pradėjo rinkti XIX a. pabaigoje. XX a. pradžioje mėlyniaudavo tik sau. Meironių ir Šuminų kaimų gyventojai pardavimui mėlynės pradėjo rinkti prieš I-ą pasaulinį karą⁵.

Dzūkijoje senesniais metais taip pat didžiausią vertę iš renkamų uogų turėjo spanguolės. Spanguolės būdavo perrenkamos, supilamos ant namo aukšto ir žiemą ar net pavasarį parduodamos.

Kaip ir dabar, taip ir anksčiau vaistažolės turėjo didelę reikšmę etnomedicinos srityje. Daug mažesnė reikšmė teko vaistažolėms kaip prekybos objektui. Pavyzdžiui šiaurinėje Aukštaitijos nacionalinio parko dalyje vaistažolės liko tradiciniu neprekinium objektu, o pietinėje, ypač dėl Švenčionių vaistažolių perdirbimo fabriko įtakos vaistažolės tapo tokiais pat prekėmis kaip uogos ir grybai⁶.

Tuo tarpu Dzūkijoje, priešingai nei dabartiniu metu lyginant su Aukštaitijos regionu, vaistažolių verslas buvo pakilime. Seniausiai vaistažoles rinko žolininkai, žiniuonės, senutės. Tai buvo liaudies medicinos pagrindas. Vaistažolės buvo pardavinėjamos aplinkiniuose kaimuose, jas plačiai naudojo nuo XIX a. įsikūrusios vaistinės. XIX a. pabaigoje ir pirmoje XX a. pusėje, didėjo jų paklausa. Pagerėjus susisiekimui (nutiesus geležinkelius) Vilniuje iki Antrojo pasaulinio karo kasmet birželio 23 d. ir 24 d. vykdavo didelės vaistinių augalų mugės, į kurias suvažiuodavo pirkliai iš Lietuvos, Lenkijos, Baltarusijos miestų bei iš tolimesniojo užsienio⁷.

Pažvelgus į dabartinę situaciją skirtinguose Lietuvos regionuose, pastebima, kad vaistažolių rinkimo, o ypač uogavimo ir grybavimo tradicijos yra išlikusios ir iki šių laikų. Rengiamos įvairios šventės, mugės. Tai labiau pastebima tuose regionuose, kur surenkamas gausnis šių gamtos gėrybių „derlius“. Tokioms vietovėms priskiriama: Varėnos, Šalčininkų, Anykščių, Trakų, Utenos, Ignalinos, Švenčionių, Lazdijų ir keletas kitų Lietuvos rajonų.

Įsigilinus į šių tradicijų esmę, galima suprasti, kad gamtinių gėrybių rinkimas ir kitoks jų panaudojimas turi kai kurių Lietuvos regionų gyventojams labai gilią tiek socialinę, tiek ekonominę reikšmę.

1.2. Laukinių grybų, uogų, vaistažolių rinkimo, pardavimo, supirkimo bei kitokio šios augmenijos panaudojimo teisinis reglamentavimas

⁵ Aukštaitijos nacionalinio parko tradiciniai verslai ir amatai // http://www.anp.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=14&Itemid=12&lang=lt; prisijungimo laikas: 2011-11-05.

⁶ Ten pat.

⁷ Senieji dzūkų amatai ir verslai // <http://www.dzukijosparkas.lt/etnokultura.htm>; prisijungimo laikas: 2011-11-05.

Laukinės augalijos išteklių yra Lietuvos Respublikos gamtos išteklių sudėtinė dalis. Pagal LR laukinės augalijos įstatymą „Laukinės augalijos išteklių – laukiniai augalai ir grybai, jų dalys, augalų gyvybinės veiklos produktai (sula, sakai), kuriuos žmogus naudoja, ar gali panaudoti savo reikmėms“⁸.

Per pastaruosius metus yra pastebėtas intensyvus laukinės augalijos išteklių naudojimas. Spėjama, kad artimiausiais metais laukinės augalijos išteklių bus naudojami dar intensyviau. Grybų uogų, bei vaistažolių supirkimu ir eksportu bei importu užsiimančios įmonės yra suinteresuotos plėsti savo veiklą ir šių išteklių supirkti kuo daugiau⁹. Žmonės plūsta į miškus, ko pasekoje dėl netinkamo, netausojančio gamtos laukinės augalijos rinkimo, alinami degraduoja grybų, bruknynų ir spanguolynų plotai. Dėl intensyvaus grybavimo nesilaikant atitinkamų taisyklių ir rekomendacijų ištrypiamos ir nuniokojamos voveraitės, baravykų bei kitų grybų augimvietės. Tai turi neigiamos įtakos miško bendrijoms bei kitiems makromicetams¹⁰. Todėl yra būtina ši ir kitą laukinės augalijos naudojimą reguliuoti. Yra paruošta ir jau priimta nemažai įvairaus pobūdžio teisinių reglamentų susijusių su laukinių grybų, uogų, bei vaistažolių naudojimu.

Nagrinėjama šio baigiamojo darbo tema yra glaudžiai susijusi su šiuo metu vienu aktualiausiu pasaulinio lygio aplinkosauginiu aspektu – bioįvairovės apsauga. Pagrindinis būdas bioįvairovei reguliuoti yra gamtinių išteklių naudojimo bei prekybos teisinis reglamentavimas. Tam tarnauja įvairūs tarptautiniai ir nacionaliniai teisės aktai.¹¹

1.2.1. Europos Sąjungos teisiniai aktai susiję su renkamu laukinių grybų, uogų bei vaistažolių naudojimo reglamentavimu

Europos Sąjungos vienas iš aplinkos apsaugos srities politikos tikslų – saugoti laukinę gyvūniją ir augaliją bei jų gamtines buveines.

Europos Sąjungos aplinkos teisę sudaro:

- Pirminė ES teisė (Ją sudaro Europos Bendrijų steigimo sutartis ir stojimo sutartis. Tai konstitucinio lygio aktai. Prie jų priskiriamos ir veiksmų bei kitos aplinkos apsaugos programos)

⁸ Lietuvos Respublikos laukinės augalijos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1944.

⁹ Laukinė augalija: teisės aktai, metodikos rekomendacijos //

http://www.elibrary.lt/resursai/LR_ministerijos/AM/kiti/Laukine-augalija.pdf; prisijungimo laikas: 2011-05-03.

¹⁰ Lietuvos Respublikos biologinės įvairovės išsaugojimo strategija ir veiksmų planas. – Vilnius: Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerija, 1997. P. 33.

¹¹ Lazdinis I. Biologinės įvairovės apsauga // Aplinkos politika ir valdymas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008. P. 97 – 102. – ISBN 978-9955-19-074-5.

- Antrinė teisė (Ji dar gali būti vadinama išvestine. Jai priskiriama ES institucijų teisiniai aktai, priimti remiantis pirmine teise, t. y. Tarybos ir Komisijos reglamentai, direktyvos, sprendimai¹².

Svarbiausi ES teisės aktai susiję su renkamų laukinių grybų, uogų, bei vaistažolių panaudojimo asmeniniams ir verslo tikslams:

- Europos laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos (Berno) konvencija;
- Jungtinių Tautų biologinės įvairovės (Rio de Žaneiro) konvencija;
- Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos.

Jungtinių Tautų biologinės įvairovės konvencija buvo pasirašyta 1992 metais Rio de Žaneiro (Brazilija) viršūnių susitikime, ratifikuota Lietuvoje 1995 m. liepos 3 d. Pagrindinis šios konvencijos tikslas yra išsaugoti biologinę įvairovę, stabiliai naudoti jos komponentus ir teisingu bei lygiu pagrindu gauti bendrą naudą, susijusią su gamtinių išteklių naudojimu¹³.

1979 m. rugsėjo 19 d. Berne (Šveicarijoje) buvo priimta Europos laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos konvencija. Šios konvencijos pagrindinis tikslas yra užtikrinti laukinės faunos ir floros, jų natūralios gyvenamosios aplinkos apsaugą, ypač rūšių ir buveinių, kurių apsaugai būtinas daugelio valstybių kooperavimasis, ir paskatinti šį kooperavimąsi¹⁴. Šioje konvencijoje pripažįstama laukinės augalijos, kurią reikia išsaugoti ir perduoti ateities kartoms, reikšmė. Lietuvos Respublikos Seimas šią konvenciją ratifikavo 1996 m. birželio 11 d.

Tarybos direktyvos (92/43/EEB) dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos tikslas yra skatinti biologinės įvairovės palaikymą, atsižvelgiant į ekonominius, socialinius, kultūrinius ir regioninius reikalavimus¹⁵. Ši direktyva yra laikoma pagrindine priemone Europos gyvūnijos ir augalijos bei jų buveinių apsaugos priemone.

1.2.2. Lietuvos Respublikos teisės aktai, reglamentuojantys laukinių grybų, uogų bei vaistažolių naudojimą

¹²Vaišnoras A. Europos Sąjungos aplinkos politika // Aplinkos politika ir valdymas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008. P. 20.

¹³Jungtinių Tautų biologinės įvairovės konvencija // <http://www.am.lt/LSP/files/BIkonvencija.pdf>; prisijungimo laikas: 2011-12-03.

¹⁴ Europos laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos (Berno) konvencija // Valstybės žinios. 1996, Nr. 91 - 2126.

¹⁵Tarybos direktyva dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (92/43/EEB) // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1992L0043:20070101:LT:PDF>

Lietuvos Respublikos teisės aktų sistemą sudaro įstatymai, nuostatai, taisyklės, Vyriausybės nutarimai, standartai ir normos, metodikos ir rekomendacijos¹⁶.

Pagrindinis nacionalinis teisės aktas, kuriuo remiantis kuriama politinė bei teisinė sistema Lietuvoje yra LR Konstitucija. Jame yra įtvirtinta ir valstybės funkcija bei pareiga valdyti aplinkos apsaugos procesą. Tai nurodo Konstitucijos 54 straipsnis „Valstybė rūpinasi natūralios gamtinės aplinkos, gyvūnijos ir augalijos, atskirų gamtos objektų ir ypač vertingų vietovių apsauga, prižiūri, kad su saiku būtų naudojami, taip pat atkuriami ir gausinami gamtos išteklių.“¹⁷

Lietuvos Respublikos aplinkos valdymo sistemą sudaro įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios bei vietos savivaldos institucijos. Pagal aplinkos valdymo funkcijų dalį galima išskirti dviejų tipų institucijas:

- Institucijos, kurioms aplinka – viena iš veiklos sričių (Seimas, Vyriausybė, Sveikatos apsaugos, Susisiekimo, Ūkio ir kitos ministerijos);
- Institucijos, kurioms aplinkos ir išteklių valdymas – pagrindinė veiklos sritis (Aplinkos ministerija)¹⁸.

Aplinkos ministerija, vykdydama valstybinį gamtos išteklių naudojimo reguliavimą pagal savo kompetenciją nustato gamtos išteklių naudojimo limitus ir sąlygas, leidimų išdavimo tvarką, reguliuoja ir kontroliuoja gamtos išteklių apskaitą, rengia ir tvirtina gamtos išteklių naudojimo normas, normatyvus, sudarytus pagal taisykles. Taip pat rengia įstatymų gamtos išteklių naudojimo klausimais projektus, vykdo gamtos išteklių naudojimo kontrolę, tuo pačiu nustato tos kontrolės vykdymo tvarką ir vykdo kitas įstatymų numatytas funkcijas¹⁹.

Svarbiausi priimti ir galiojantys Lietuvos Respublikos įstatymai reglamentuojantys grybų, uogų bei vaistažolių rinkimą bei kitokį panaudojimą yra šie:

- Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas;
- Lietuvos Respublikos laukinės augalijos įstatymas;
- Lietuvos Respublikos miškų įstatymas;
- Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas.

Svarbiausias iš šių išvardintų įstatymų, nagrinėjant laukinių grybų, uogų bei vaistažolių naudojimo aspektus yra Laukinės augalijos įstatymas. „Šis įstatymas reglamentuoja laukinės augalijos apsaugos ir naudojimo santykius, kad būtų išsaugota laukinės augalijos rūšių, natūralių bendrijų įvairovė ir laukinei augalijai augti tinkamos augavietės, užtikrintas laukinės augalijos

¹⁶Lazdinis I. Biologinės įvairovės apsauga // Aplikos politika ir valdymas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008. P. 100.

¹⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios, Nr. 33-1014.

¹⁸Naruševičius V. Lietuvos Aplinkos politikos įgyvendinimo sistema // Aplinkos politika ir valdymas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008. P. 36.

¹⁹ Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 1992, Nr. 5-75

išteklių racionalus naudojimas, apsauga bei atkūrimas, laukinės augalijos genetinių išteklių išsaugojimas.²⁰ Šis įstatymas taip pat nustato laukinės augalijos naudojimo, apsaugos ir atkūrimo tvarką. Laukinės augalijos įstatymui įgyvendinti parengta 13 įstatymų papildančių aktų, kurie reglamentuoja laukinės augalijos išteklių apskaitą, apsaugą ir prekybą jais²¹.

Aplinkos apsaugos įstatymas svarbus nagrinėjant šio baigiamojo darbo temą, nes jo pagrindu yra priimami kiti gamtos išteklių naudojimą bei aplinkos apsaugą reglamentuojantys įstatymai ir kiti teisiniai aktai. Šis įstatymas skirtas tam, kad būtų užtikrintas ES teisės aktų (2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/35/EB dėl atsakomybės už žalą aplinkai, numatant žalos aplinkai prevenciją bei jos atlyginimą ir 2001 m. birželio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/42/EB dėl tam tikrų planų ir programų pasekmių aplinkai vertinimo) įgyvendinimas²².

Kiti priimti teisiniai aktai reglamentuojantys laukinės augalijos išteklių naudojimą:

- Lietuvos respublikos aplinkos ministro 2000 m. balandžio 27 d. įsakymas nr. 173 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. Gruodžio 20 d. nutarimo nr. 1446 „Dėl laukinės augalijos įstatymo įgyvendinimo“ 2 punkto vykdymo“
- Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 1999 m. balandžio 16 d. įsakymas nr. 98 „Dėl leidimų naudoti grybų, laukinių uogų ir vaisių, vaistinių augalų (ar jų dalių), nendrių, medžių ir krūmų šakelių išteklius išdavimo tvarkos“;
- Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2006 m. Gegužės 25 d. Įsakymas nr. D1-260 „Dėl prekybos saugomų rūšių laukiniais augalais taisyklių patvirtinimo“.

Vienas iš svarbesnių teisės aktų yra Laukinės augalijos išteklių naudojimo tvarka. Joje reglamentuojama, kas ir kaip gali naudoti laukinę augaliją. Tvarkoje reglamentuojamas laukinių vaistinių, prieskoninių ir techninių augalų išteklių naudojimas (sėklų, grybų, uogų, riešutų rinkimas, lapų, pumpurų, žiedų ir žiedynų, žievės, ūglių, šaknų ir šakniastiebių žaliavos paruošimas, sulos leidimas). Atskirų augalų rūšių ar jų grupių atveju pateikiami nurodymai, kaip ir kiek rinkti augalų (ar jų dalių) žaliavos, nepakenkiant augalams, ir kaip, kokiais būdais užtikrinti jų išteklių atsikūrimą²³.

Laukinės augalijos rūšių, kurių ištekliai riboti, naudojimą Aplinkos ministerija gali riboti ar uždrausti. Sudarytas 15 vaistinių augalų rūšių sąrašas, kurių rinkimas ir prekyba jais

²⁰ Lietuvos Respublikos laukinės augalijos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1944.

²¹ Laukinė augalija: teisės aktai, metodikos rekomendacijos //

http://www.elibrary.lt/resursai/LR_ministerijos/AM/kiti/Laukine-augalija.pdf; prisijungimo laikas: 2011-05-03.

²² Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 1992, Nr. 5-75.

²³ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000 m. balandžio 27 d. įsakymas nr. 173 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. Gruodžio 20 d. Nutarimo nr. 1446 „Dėl laukinės augalijos įstatymo įgyvendinimo“ 2 punkto vykdymo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 37-1046.

apriboti (rinkti prekybai ir prekiauti galima tik turint Aplinkos ministerijos leidimą). Šiuo metu sąraše išvardintų rūšių augalų rinkimas ir prekyba dar nėra uždrausti. Esant būtinybei, jų naudojimas aplinkos ministro įsakymu gali būti uždraustas tam tikram laikotarpiui, iki išteklių atsikūrimo²⁴.

1.3. Renkamos ir superkamos laukinės augalijos žaliavos statistinė analizė

Yra nustatyta, kad Lietuvos miškuose auga daugiau kaip 100 rūšių vaistinių augalų, apie 120 valgomų rūšių grybų ir 20 augalų rūšių su valgomais vaisiais ir uogomis²⁵. Kaip renkamos ir parduodamos laukinės augalijos reikšmę turi šios miško uogos: mėlynės, bruknės, spanguolės, avietės, vaivorai, žemuogės; vaisiniai augalai: šermukšniai, lazdynai; vaistiniai augalai: kadagiai, šaltekšniai, meškauogės, pakalnutės, vaistiniai pataisai, islandinės kerpenos, gailiai ir kt. Iš valgomų grybų vertingiausi įvairūs baravykai, baltikai, voveraitės, piengrybiai, ūmėdės ir kt. Grybų plotai yra neapskaičiuoti. Manoma, kad biologiniai grybų ištekliai yra apie 50 – 60 tūkst. t. per metus. Apie 20 proc. grybų yra nepastebima ir nesurenkama, o 50 proc. pažeidžia kenkėjai. Atmetus tą netektį iš biologinio derliaus, gausime eksploatacinį derlių, kuris sudaro apie 16 tūkst. tonų per metus. Grybingiausi kerpšiliai pušynai (80 – 120 kg/ha)²⁶. Šio tipo miškų daugiausia esama Pietų Lietuvoje (ypač Dainavos girioje) ir Baltijos pajūrio kopose²⁷.

Didžiausius uogynų plotus užima mėlynynai (žr. 1 pav.) – 19, 3 tūkst. ha. ištisinių sąžalynų (53 proc. visų uogynų ploto). Avietynai sudaro 19 proc., bruknynai (žr. 1 pav.) – 14 proc., spanguolynai – 11 proc., vaivorynai – 3 proc. ir žemuogynai – 0, 6 proc.. Dideli lazdynų plotai. Iš vaistinių augalų didžiausius plotus užima šaltesnynai, kadagynai, gailynai ir dilgėlynai²⁸.

1 pav. Mėlynynas (kairėje) ir bruknynas (dešinėje)²⁹

²⁴ Laukinė augalija: teisės aktai, metodikos rekomendacijos // http://www.elibrary.lt/resursai/LR_ministerijos/AM/kiti/Laukine-augalija.pdf; prisijungimo laikas: 2011-05-03.

²⁵ Lietuvos Respublikos biologinės įvairovės išsaugojimo strategija ir veiksmų planas. – Vilnius: Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerija, 1997. P. 33.

²⁶ Ten pat.

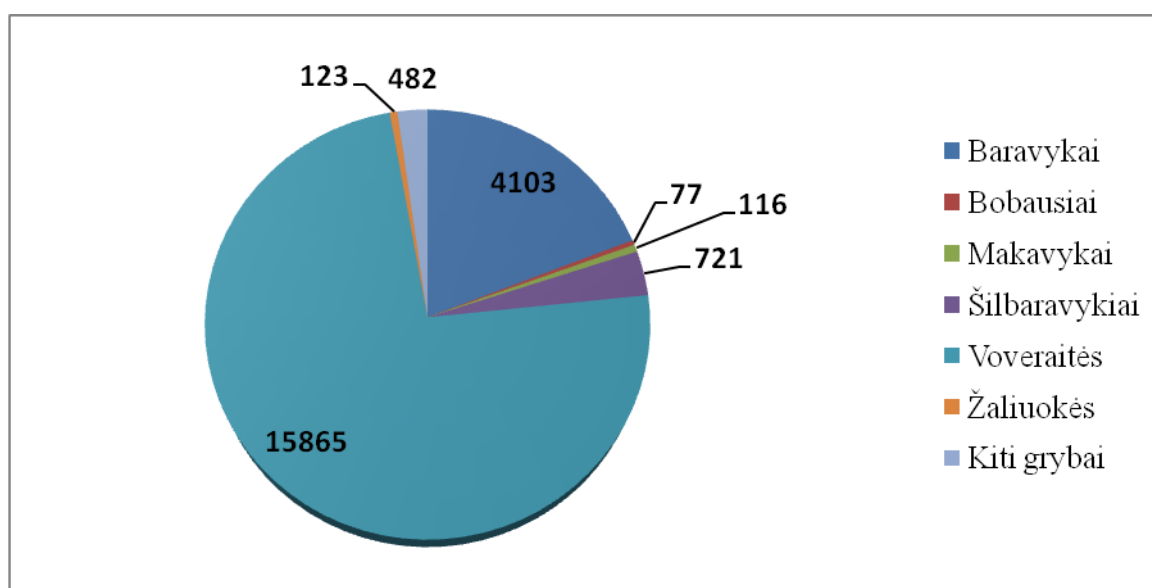
²⁷ Ozolinčius R. Lietuvos miškai. – Vilnius: Lietuvos miškų institutas, 2005. P. 99.

²⁸ Lietuvos Respublikos biologinės įvairovės išsaugojimo strategija ir veiksmų planas. – Vilnius: Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerija, 1997. P. 33.

²⁹ Nuotraukos: A. Karvelytė.

Pastaraisiais metais yra stebimas intensyvus laukinės augalijos išteklių naudojimas. Specialistų yra spėjama, kad artimiausiais metais laukinės augalijos ištekliai bus naudojami dar intensyviau. Grybų uogų, bei vaistažolių supirkimu ir eksportu užsiimančios įmonės yra suinteresuotos plėsti savo veiklą ir šių išteklių supirkti kuo daugiau³⁰.

Lietuvos gyventojai pardavimui renka 15-20 rūšių grybus. Remiantis Statistikos departamento duomenimis, daugiausia surenkama ir superkama voveraičių – jų nuo 1998 iki 2008 metų supirkta apie 15 865 tonų, ir tai sudaro apie 80 procentų visų superkamų grybų. Tuo tarpu baravykų tuo laikotarpiu supirkta kiek mažiau – apie 4 103 tonų (žr. 2 pav.).

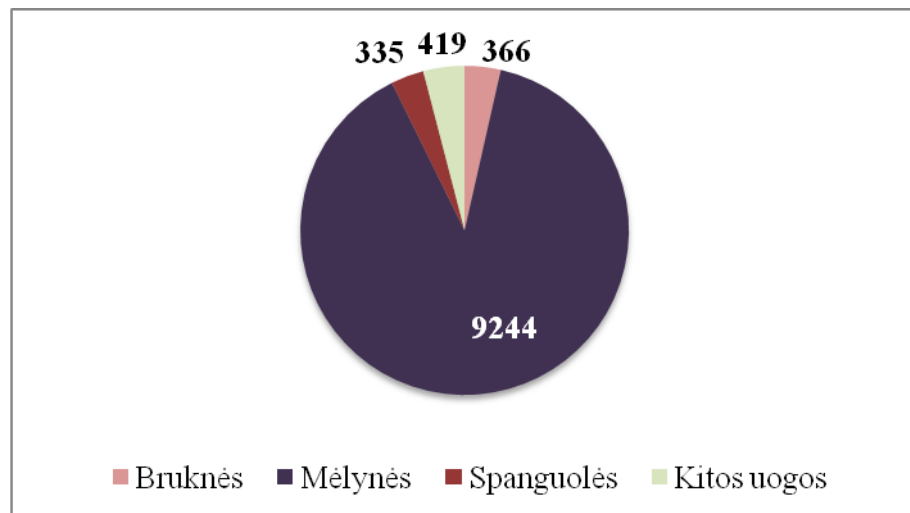
2 pav. Supirktų grybų rūšių kiekis (t) 1998-2008 metais³¹

Iš uogų daugiausia surenkama ir superkama mėlynių. Be mėlynių dar gausiai yra superkamos bruknės, spanguolės, avietės, žemuogės, gervuogės (žr. 3 pav.). Ankstesniais laikais pardavimo tikslais būdavo naudojamos daugiausia tik spanguolės, o mėlynės žmonės rinkdavo tik asmeniniais tikslais. Kaip matome, šiais laikais situacija kardinaliai pakitusi.

³⁰ Laukinė augalija: teisės aktai, metodikos rekomendacijos //

http://www.elibrary.lt/resursai/LR_ministerijos/AM/kiti/Laukine-augalija.pdf; prisijungimo laikas: 2011-05-03.

³¹ Gamtos ištekliai ir aplinkos apsauga. – Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2009.P.40-41.

3 pav. Supirktų uogų kiekis (t) 1998-2008 metais³²

Kaip ir senesniais laikais – daugiausia pajamų gyventojai gauna už surinktus grybus. Grybų supirkimo kainos, priklausomai nuo grybų rūšies bei dygimo sąlygų, būna 1 – 15 Lt/kg. Yra apskaičiuota, kad grybų vidutinė bendroji ekonominė vertė yra apie 68, 9 mln. Lt per metus. Uogų tuo tarpu bendroji ekonominė vertė maždaug 10, 1 mln. Lt per metus³³.

Kita gausiai renkama ir superkama laukinės augalijos dalis – vaistažolės. Yra superkama visas augalas arba tik kai kurios jo dalys (priklausomai nuo augalo vaistinių savybių): pumpurai, lapai, ūgliai, šakniastiebiai ir šaknys, žievė, žiedai, vaisiai ir sėklos. Vaistinė žaliava renkama nuo 70-80 rūšių medžių, krūmų ir žolinių augalų rūšių³⁴.

Daugiausia superkama didžiosios dilgėlės, miltinės meškauogės, bruknės ir trilapio pupalaiškio lapų, gudobelės, erškėčio vaisių, šalteksnio žievės, pušies pumpurų, mėlynės ūglių ir balinio ajero šakniastiebių³⁵. Apskaičiuojama, kad vidutinė vaistinių augalų supirkimo kaina yra 22 Lt/kg ir bendroji ekonominė vertė vaistinių augalų yra apie 2, 9 mln/Lt³⁶.

Aplinkos ministerija pateikia supirktų grybų, uogų bei vaistažolių statistinius duomenis nuo 1965 iki 2010 metų (žr. 4 pav.). Pagal tai galima matyti, kad supirkimo kiekiai tiek grybų, tiek uogų tam tikrose ribose svyruoja. Tokį svyravimą dažniausia nulemia tų metų palankios ar nepalankios renkamos žaliavos gamtinės, augimą įtakojančios sąlygos. Ne kiekvienais metais

³² Gamtos išteklių ir aplinkos apsauga. – Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2009.P.40-41.

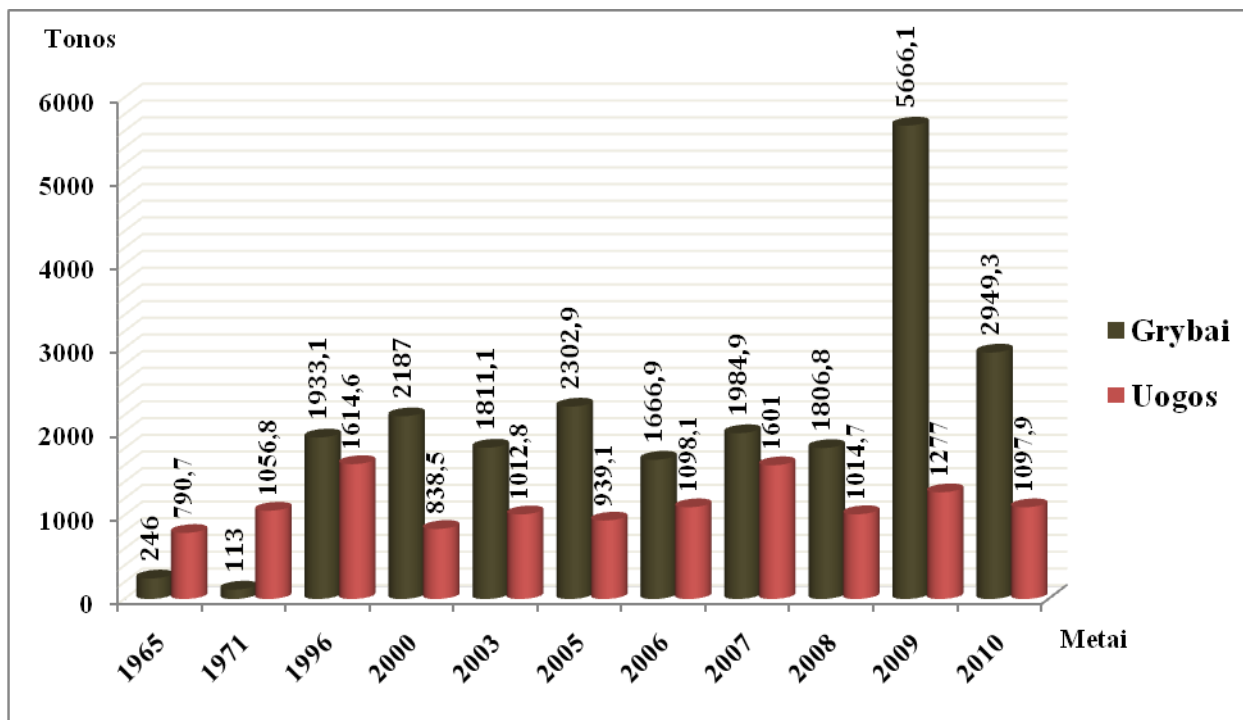
³³ Mizaras S. Lietuvos miškų metinės naudos bendroji ekonominė vertė // http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2006-ISSN_1392-2041.N_2_60.PG_27-34/DS.002.0.01.ARTIC; prisijungimo laikas: 2011 – 06 – 23.

³⁴ Laukinė augalija: teisės aktai, metodikos rekomendacijos // http://www.elibrary.lt/resursai/LR_ministerijos/AM/kiti/Laukine-augalija.pdf; prisijungimo laikas: 2011-05-03

³⁵ Gamtos išteklių ir aplinkos apsauga. – Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2009.P.40-41.

³⁶ Mizaras S. Lietuvos miškų metinės naudos bendroji ekonominė vertė // http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2006-ISSN_1392-2041.N_2_60.PG_27-34/DS.002.0.01.ARTIC; prisijungimo laikas: 2011 – 06 – 23.

rinkėjai gali džiaugtis gausiu miško gėrybių „derliumi“. Pateiktoje diagramoje matyti, kad 2009 m grybų buvo supirktas beveik du kartus daugiau nei 2010 ar ankstesniais metais. 2009 metais buvo supirktas rekordinis kiekis voveraičių – 5542 tonos. Uogų statistiniai duomenys šiuo atžvilgiu stabilesni, gausesnis jų kiekis buvo supirktas tik 1996 ir 2007 metais. Stebint pateiktus duomenis galime matyti, kad supirktų grybų kiekis per pastaruosius du metus pastebimai išaugo, tuo tarpu uogų nežymūs svyravimai stebimi beveik nuo 1965 metų ir konstatuoti anksčiau darbe minimą faktą, kad kiekvienais metais jų superkama vis daugiau, negalime.

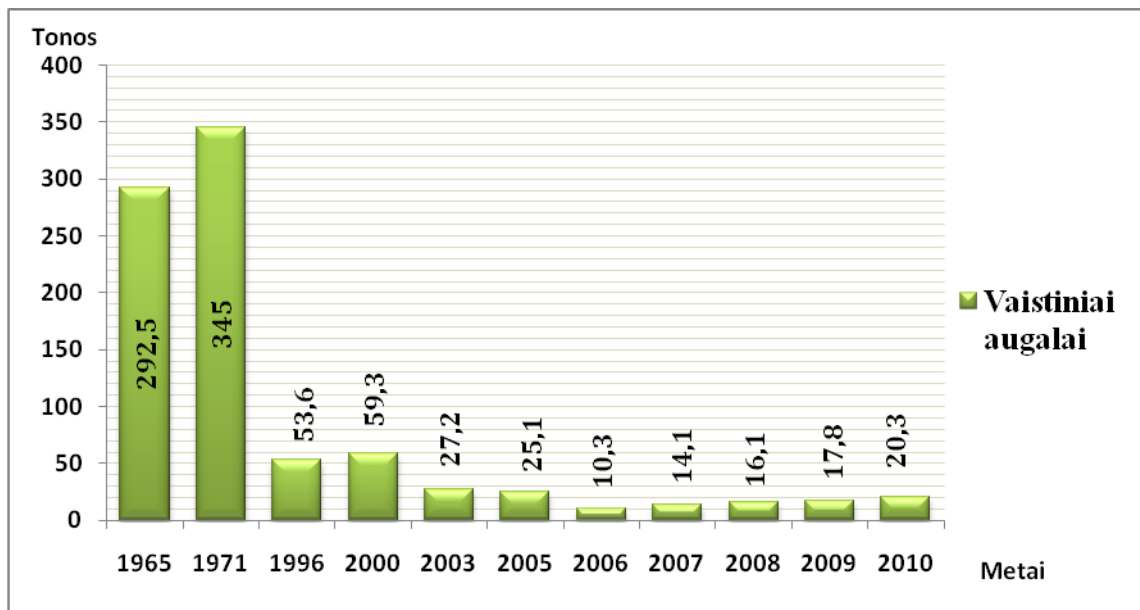

4 pav. Supirktų miško grybų, uogu kiekiai 1965 – 2010 m³⁷

Kitokią situaciją pastebėti galima, nagrinėjant pateiktus supirkimo vietose užfiksuoto vaistinių augalų kiekio duomenis. Nors paklausa vaistažolių nuolat auga, tačiau jų supirkimas Lietuvoje ženkliai sumažėjo (žr. 5 pav). Lyginant pateiktus duomenis 1971 ir 1996 metų, pastebime, kad supirkos žaliavos kiekis sumažėjo šešis kartus. Tam įtakos daugiausia turi iš kitų šalių importuojama pigesnė žaliava.

³⁷ Daugiatiksliis miško naudojimas:

http://www.amvmt.lt/images/veikla/stat/miskustatistika/2011/07proc.20Miskuproc.20ukioproc.20statistikaproc.202011_m.pdf

5 pav. Supirkų vaistažolių kiekis (t) 1965 – 2010 m³⁸

Pateikti ir nagrinėjami duomenys yra tik apie žaliavą, kuri buvo užfiksuota supirkimo vietose. Tačiau tikslių duomenų, kiek grybų, uogų ir vaistažolių šalies gyventojai sunaudoja savo reikmėms – nėra. Remiantis kai kuriais duomenimis yra tik spėjama, kad vienam šalies gyventojui vidutiniškai surenkant apie 1 kg grybų, šalies mastu tai būtų apie 3, 7 tūkst. tonų. Taigi šalyje priklausomai nuo meteorologinių ir kitų sąlygų, gali būti surenkama 7-10 tūkst. tonų grybų³⁹.

1.3.1. Grybų, uogų bei vaistažolių eksportas ir importas Lietuvoje

Prieškario Lietuvoje valgomųjų grybų daugiausia buvo suvartota savo krašte ir tik maža dalis parduodama užsienio šalims. Tačiau jau nuo 1960 metų dalį surinktų Lietuvoje grybų pradėta eksportuoti į užsienį. Vėlesniu metu išaugo ir importuojamų renkamų laukinių grybų, bei uogų kiekis iš kitų šalių (žr. 1. lent.). Kaip matome pagal lentelę, eksportuotų ir importuotų tiek grybų, tiek uogų kiekiai panašūs. Tik nedidelė dalis šios laukinės augalijos išteklių buvo parduota Lietuvoje. Didesnė dalis grybų ir uogų buvo importuojama iš užsienio šalių, per pus mažesnis kiekis buvo surenkamas čia, Lietuvoje.

³⁸ Daugiatikslis miško naudojimas:

http://www.amvmt.lt/images/veikla/stat/miskustatistika/2011/07proc.20Miskuproc.20ukioproc.20statistikaproc.202011_m.pdf

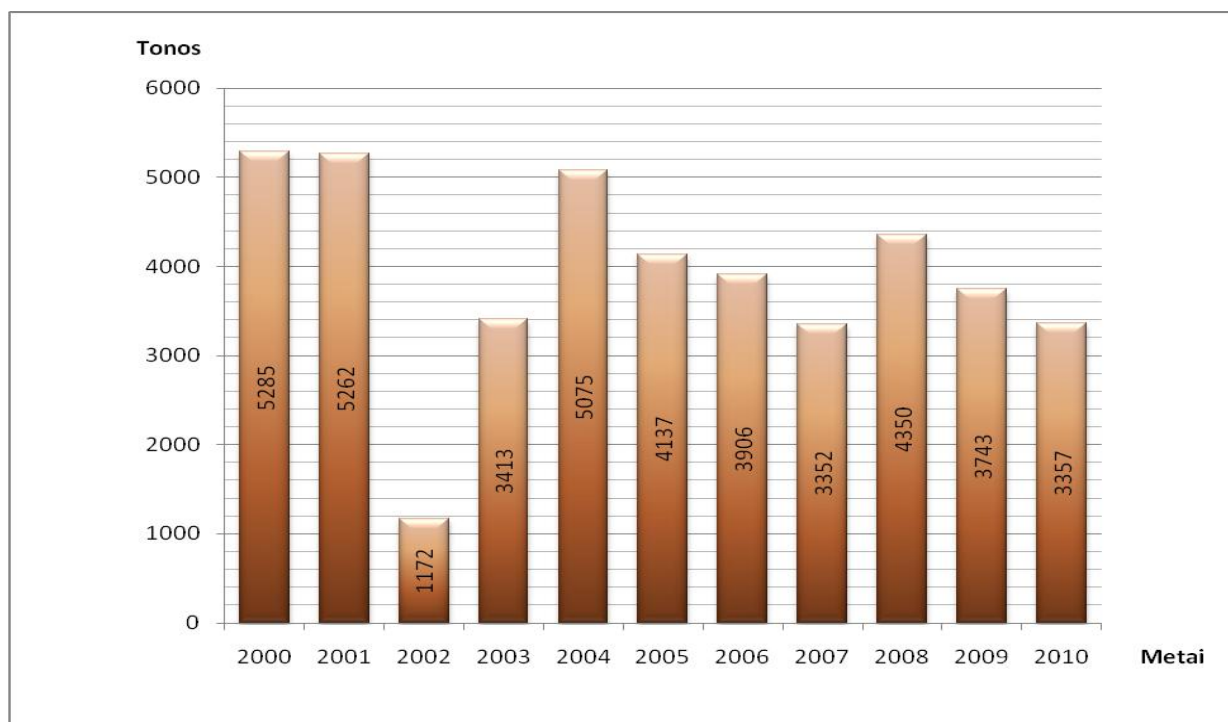
³⁹ Ozolinčius R. Lietuvos miškai. – Vilnius: Lietuvos miškų institutas, 2005. P. 137.

1 lentelė. Grybų ir uogų naudojimas 1999 m.⁴⁰

Eil. Nr.	Gamtos išteklių pavadinimas	Ištekliai (kg)			Realizuota (kg)	
		Lietuvoje surinkti		Impor- tuoti	Ekspor- tuoti	Parduota Lietuvoje
		Supirkti punktuose	Pirkti iš kitų įmonių			
1	2	3	4	5	6	7
	Grybai					
1	Baravykai	318 165	37 142	100 234	373 258	49 885
2	Bobausiai	1 595	15	-	115	195
3	Gudukai	2 235	-	-	-	-
4	Kazlėkai	12 470	-	23 077	20 250	1 998
5	Kelmučiai	-	-	13 077	11 475	-
6	Kreivabudės	-	-	10 000	8 775	-
7	Makavykai	13 275	-	-	887	2 315
8	Šilbaravykiai	5 026	3 381	-	4 497	3 708
9	Voveraitės	471 152	282 312	2 147 298	2 517 630	187 141
10	Žaliuokės	15 779	-	-	1 104	2 597
11	Kiti grybai	926	-	-	362	-
	Iš viso grybų:	840 623	322 850	2 293 686	2 938 351	247 839
	Uogos					
1	Mėlynės	172 888	198 842	456 075	685 212	144 076
2	Brukniės	3 851	57 020	428 157	330 884	61 120
3	Spanguolės	6 820	57 441	96 603	161 825	149 913
4	Gervuogės	-	-	5 155	1 031	-
5	Šaltalankis	16 187	-	-	720	9 566
6	Žemuogės	3 200	-	-	-	-
	Iš viso uogų:	202 946	313 303	985 990	1 179 672	364 675

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, per pastaruosius keliolika metų gerokai padidėjo grybų vartojimas. Kai kuriuose regionuose, ypač Pietų ir Pietryčių Lietuvoje, už grybus ir uogas gaunamos pajamos beveik prilygsta pajamoms, gaunamoms už medieną. Grybų rinkos plėtrai didelės įtakos turėjo išaugęs jų eksportas į kitas Europos šalis. Skaičiuojant išeksportuotų grybų kiekį nuo 2000 metų iki 2010, tai vidutiniškai kasmet yra eksportuojama iš Lietuvos apie 3 900 tonų grybų žaliavos. Pagal Statistikos departamento pateiktus duomenis mažiausias eksportuotas grybų kiekis buvo 2002 metais, tais metais buvo išvežta iš šalies maždaug trečdalis kiekio, kuris vidutiniškai yra eksportuojamas kasmet iš Lietuvos į kitas šalis. Kitais metais stebimas palyginti nežymus eksportuojamos žaliavos kiekio svyravimas (žr. 6 pav). Tokius kasmetinius svyravimus daugiausia nulemia meteorologiniai ir kiti grybų augimą sąlygojantys faktoriai.

⁴⁰ Aplinkos būklė, pagrindinės kitimo tendencijos ir apsaugos priemonės (II dalis) 153 psl.
<http://www.am.lt/LSP/files/99AT-2D.pdf>

6 pav. Grybų eksportas 2000 – 2010 m⁴¹

Grybai yra eksportuojami į daug Europos šalių. Daugiausia Lietuvoje surinktos ir paruoštos grybų produkcijos „iškeliauja“ į Vakarų Europą. „Beveik visa mūsų produkcija iškeliauja į Vakarų Europą – lietuviai prasti pirkėjai, jie patys miško gėrybių pilnus krepšius prisirenka. Šviežias voveraites daugiausia tiekiamo į Austriją ir Vokietiją. Šaldytus baravykus labiausiai perka italai“, - taip svarbiausias parduodamos produkcijos rinkas viename straipsnyje įvardijo Modestas Masevičius, individualiosios įmonės „Girios“ savininkas ir vadovas⁴².

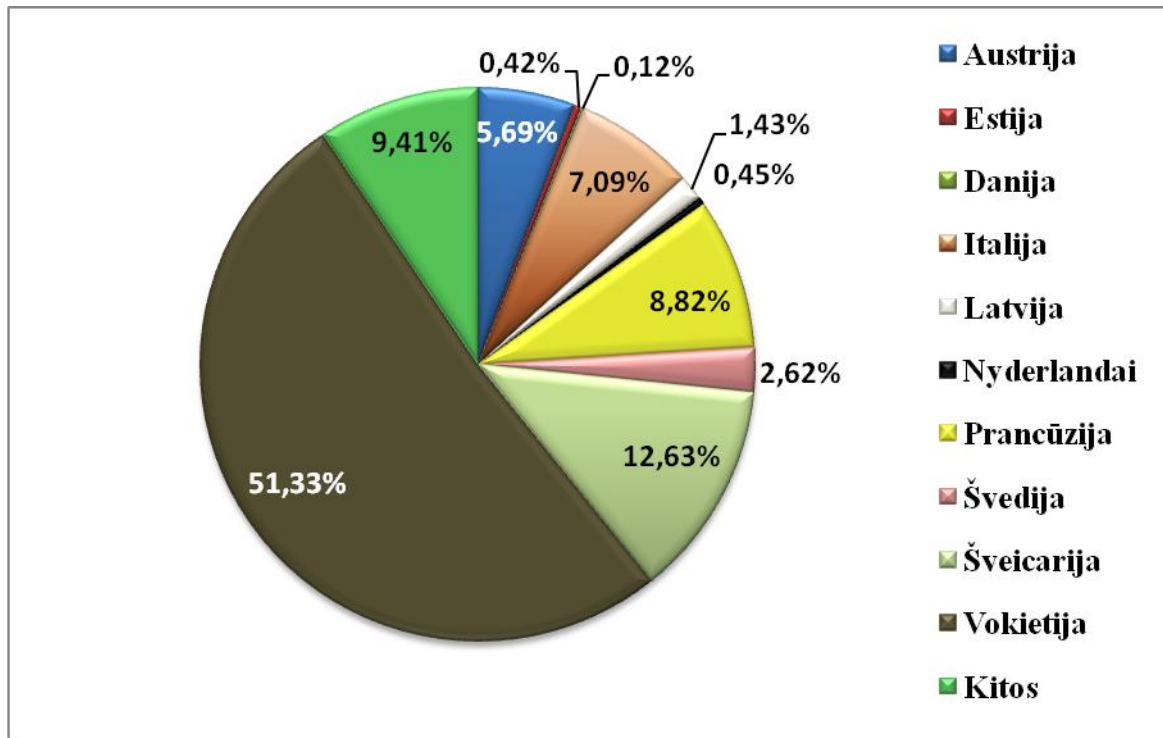
Pagal Aplinkos ministerijos teikiamus duomenis 2010 m daugiausia grybų (šaldyti ir švieži) buvo eksportuojami į Vokietiją. Į Vokietiją eksportuojamų grybų kiekis sudaro daugiau negu pusę visos eksportuojamos grybų žaliavos. Taip pat nemažai eksportuota į Šveicariją, Daniją, Prancūziją ir Italiją (žr. 7. pav.). Baravykai daugiausia „keliauja“ į Italiją, Vokietiją, Prancūziją, Suomiją, o voveraitės – į Vokietiją, Prancūziją, Austriją, Švediją. Taip pat eksportuojami yra kelmučiai, trimitėliai, gudukai, žaliuokės ir kiti grybai⁴³.

⁴¹ Daugiatikslis miško naudojimas:

http://www.amvmt.lt/images/veikla/stat/miskustatistika/2011/07proc.20Miskuproc.20ukioproc.20statistikaproc.202011_m.pdf

⁴² E. Markevičienė „Girioms“ klientų ieškoti jau nebereikia // Verslo žinios. 2011, Nr. 177. P. 6.

⁴³ Ozolinčius R. Lietuvos miškai. – Vilnius: Lietuvos miškų institutas, 2005. P. 99.

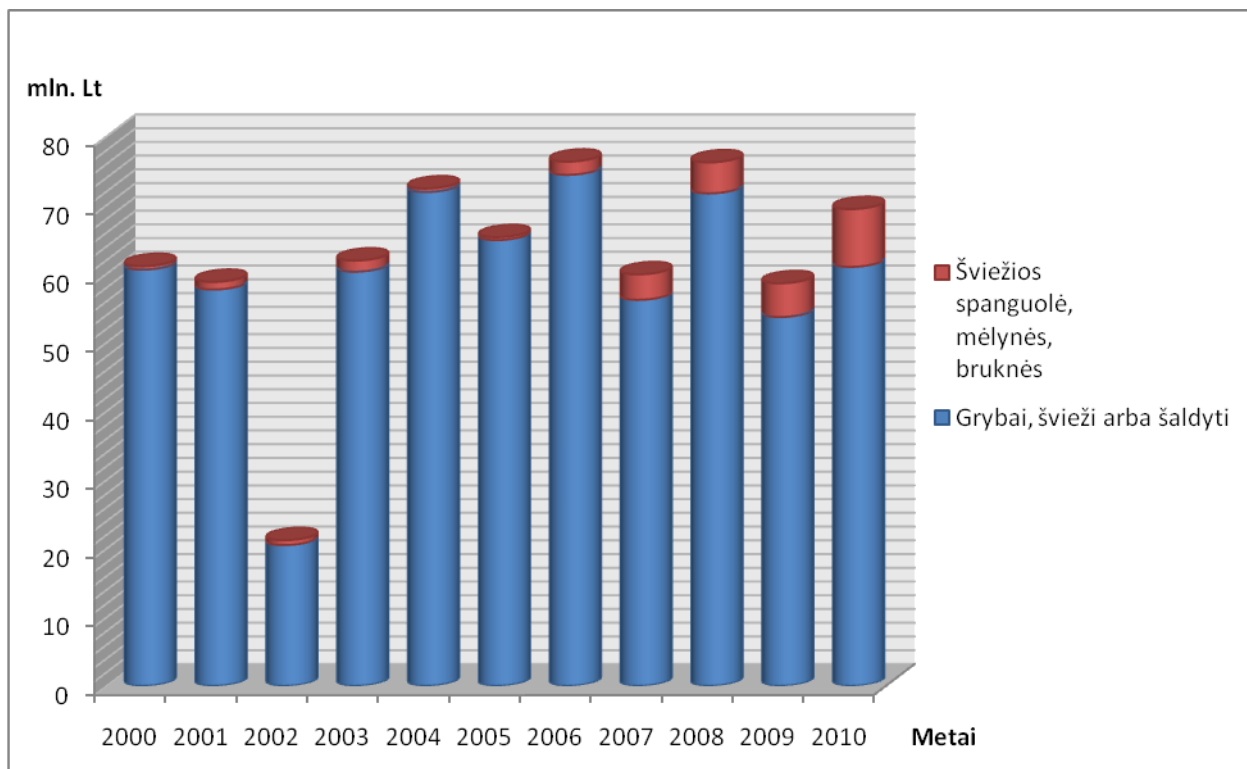
7 pav. Grybų eksportas į kitas šalis⁴⁴

Pastaraisiais metais labai padidėjo grybų importas iš Rusijos, Ukrainos ir Baltarusijos. Didžioji dalis iš šių šalių importuotų grybų reeksportuojama į Vakarų Europą.

Miško grybų ir uogų verslu užsiimantys verslininkai pelną skaičiuoja milijonais litų. Diagramoje (žr. 8 pav) pateikta Statistikos departamento surinkti duomenys apie įmonių pelną gautą už eksportuotus grybus ir uogas. Pastaraisiais metais stebimas ženklus pelno didėjimas už išeksportuotas uogas. Tačiau aiškiai matoma, kad už grybus gaunamos pajamos ženkliai didesnės nei kad uogų. Vidutiniškai apskaičiavus už grybus per metus eksportuojant gaunama apie 60 mln. Lt. Taigi, grybų verslas Lietuvoje yra svarbus ne tik miško naudotojams, o ir visos šalies ekonominei plėtrai.

⁴⁴ Daugiatiksliis miško naudojimas:

http://www.amvmt.lt/images/veikla/stat/miskustatistika/2011/07proc.20Miskuproc.20ukioproc.20statistikaproc.202011_m.pdf

8 pav. Eksportuojamų grybų ir uogų pelnas 2000 – 2010 m⁴⁵.

Grybus ir uogas superkančios įmonės pirmiausia pradėjo veikti Alytuje, Lazdijuose, Šalčininkuose, o dabar išplito po visą Lietuvą. Lietuvos įmonių veikla taip pat išsiplėtė ir į Rusiją bei Baltarusiją. Šiose šalyse lietuviai turi savo tiekėjus ar netgi dukterines įmones. Kai kurių firmų 70 proc. superkamos žaliavos yra importuojama iš šių šalių. Lietuvoje tada vyksta tik grybų rūšiavimas, virimas, valymas, šaldymas, džiovinimas. Tačiau grybų importavimas iš kitų šalių verčia mažinti vietinių grybų supirkimo kainas. Taigi bendradarbiavimas su kitomis šalimis yra naudingas supirkimu užsiimančioms įmonėms, bet ne eiliniam Lietuvos laukinės augalijos išteklių rinkėjui⁴⁶.

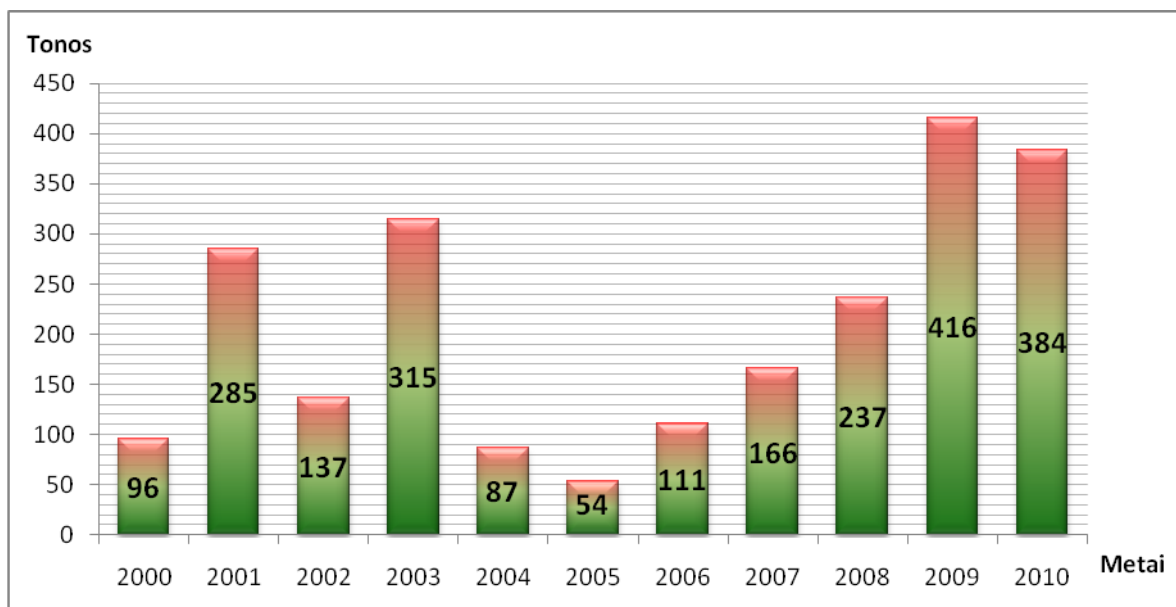
Šiame versle dominuoja grybai, tačiau kai kurios įmonės specializuojasi uogų prekyboje. Iš uogų rūšių labiausiai perkamos mėlynės, bruknės, spanguolės. Pastarosios paklausios tik Skandinavijoje⁴⁷. Nagrinėjant Statistikos departamento pateiktus 2000 – 2010 metų duomenis, matome, kad eksportuojamos uogų žaliavos kiekiai itin svyruoja. Per šiuos metus, mažiausias eksportuotas kiekis buvo 2005 metais, ir lyginat su 2009 metų duomenimis – 7 kartus mažesnis. Per 2009 ir 2010 metais eksportuojamų uogų kiekis ženkliai padidėjo: per šiuos metus eksportuota daugiausia tonų žaliavos per 11 pastarųjų metų.

⁴⁵ Daugiatikslis miško naudojimas:

http://www.amvmt.lt/images/veikla/stat/miskustatistika/2011/07proc.20Miskuproc.20ukioproc.20statistikaproc.202011_m.pdf

⁴⁶ A. Taraila. Grybai ir uogos - "pinigai auga miške" // Baltijos miškai ir mediena. 2003, Nr.2(2).

⁴⁷ Ten pat.

9 pav. Uogų (šviežios spanguolės, mėlynės, bruknės) eksportas 2000 – 2010 metais⁴⁸

Uogos (šviežios spanguolės, mėlynės ir bruknės) daugiausia eksportuojamos į Vokietiją. Taip pat nemaži kiekiai eksportuojami į Estiją, Švediją, nuo 2006 metų ir į Latviją. Uogų eksportas vyksta ir į Austriją, Italiją, Nyderlandus, Šveicariją, kitas Europos šalis (žr. 2 lent.). Tačiau lyginant su eksportuojamų grybų kiekiais, uogų išvežama žymiai mažiau.

2 lentelė. Uogų eksportas į Europos sąjungos šalis 2000 - 2010 m⁴⁹

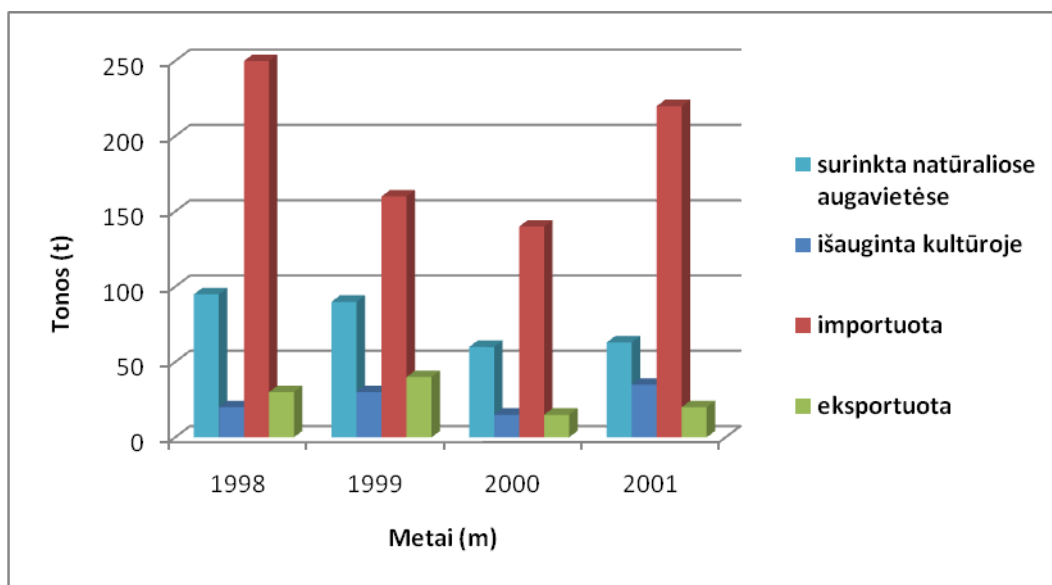
Produkcija	Metai	Pagal šalis, (t.)										
		Austrija	Estija	Danija	Italija	Latvija	Nyderlandai	Prancūzija	Švedija	Šveicarija	Vokietija	Kitos
Šviežios spanguolė, mėlynės, bruknės	2000	2	-	-	2	19	-	-	2	1	15	-
	2001	8	5	44	-	-	-	-	44	1	107	64
	2002	1	39	-	-	-	-	-	-	1	87	1
	2003	-	38	88	3	-	-	0	22	2	101	62
	2004	-	7	-	1	-	-	1	1	2	72	4
	2005	2	-	-	1	-	0	-	-	1	42	7
	2006	2	53	-	6	1	1	-	-	3	34	13
	2007	-	7	-	1	85	-	-	2	1	23	48
	2008	-	28	-	-	80	-	-	-	3	36	91
	2009	-	2	-	-	244	-	-	40	2	-	128
	2010	-	2	-	-	15	-	0	-	1	-	365

⁴⁸ Daugiatikslis miško naudojimas:

http://www.amvmt.lt/images/veikla/stat/miskustatistika/2011/07proc.20Miskuproc.20ukioproc.20statistikaproc.202011_m.pdf

⁴⁹ Ten pat.

Kiek kitokia situacija stebima vaistažolių versle. Vaistažolių paklausa nuolat didėja, tačiau jų supirkimas pastaraisiais metais ženkliai sumažėjo. Tam didžiausią įtaką padarė pigesnė importuojama į Lietuvą vaistinė žaliava. Daugiausia jos įsivežama iš Lenkijos, kiek mažesni kiekiai – iš Latvijos, Baltarusijos, Kinijos, Italijos, Egipto⁵⁰. Importas sudaro net 65 proc. visos vaistažolių pramonėje naudojamos žaliavos (žr. 10 pav.). Eksportas sudaro mažą vaistažolių verslo dalį ir yra orientuotas į buvusias sovietines šalis: Rusiją, Baltarusiją, Latviją, Estiją, Kazachstaną, Gruziją. Vaistažolės surinktos iš laukinės gamtos, Lietuvoje sudaro apie 30 proc.⁵¹.

10 pav. Supirktos vaistinės žaliavos bendras kiekis Lietuvoje, 1998–2001 m.⁵²

Dauguma Lietuvoje esančių vaistinių augalų supirkėjų tvirtina, kad mūsų šalyje žaliavos tiesiog per mažai, todėl tenka tiek daug jos importuoti iš kitų šalių. Kita priežastis yra ta, kad Lietuvoje vaistažolių auginimo verslas vis dar silpnai vystomas. Daugiausia vaistažolės auginamos mažuose plotuose, ir augintojai neturi paskatinimo jas priduoti vietos supirkėjams, nes mūsų šalyje vaistinės žaliavos supirkimo kainos palyginus su kitų šalių yra žemos „Lietuvoje už 1 kg ramunėlių žaliavos gausite 8–9 litus, užsienyje, atmetus transporto išlaidas, – 15,5 litų“⁵³. Taigi eksportuoti apsimoka.

1.4. Alternatyvūs ir papildomi verslai Lietuvoje ir jų svarba šalies gyventojams

⁵⁰ Ozolinčius R. Lietuvos miškai. – Vilnius: Lietuvos miškų institutas, 2005. P. 100.

⁵¹ Povilaitytė E. Vaistažolių Bermudų trikampis// Ekonomika.lt . 2011, Nr.30 (43). P. 5.

⁵² J. Radušienė, V. Janulis. Vaistinių ir aromatinių augalų įvairovės tyrimo, jų panaudojimo bei išsaugojimo tendencijos // Medicina. 2004, Nr. 40(8). P. 707.

⁵³ Povilaitytė E. Vaistažolių Bermudų trikampis// Ekonomika.lt . 2011, Nr.30 (43). P. 5.

Terminą „alternatyva“ dauguma supranta, kaip būtinybe/ galimybe rinktis vieną iš kelių. Šiandien „alternatyvi veikla“ pripažįstama, kaip kuri nors sezoninė veikla: kaimo turizmas, bitininkystė, miško gėrybių rinkimas, vaistinių ir prieskoninių augalų auginimas ir rinkimas bei veisimas ir pan. Šia veikla, šalia įprastos kasdieninės namų ūkio veiklos, kaip papildomu pajamų šaltiniu, daugiausia užsiima mažesnes pajamas gaunantys žmonės. Daugiausia tai kaimų, ar mažų miestelių gyventojai, smulkūs ūkininkai.

Užsiimti alternatyvia/papildoma veikla gyventojus skatina keletas veiksnių:

- Aukštas nedarbo lygis;
- Ekonominės krizės sukelti padariniai;
- Ribotos galimybės auginti pelningesnes žemės ūkio kultūras⁵⁴.

Prastas sąlygas vystyti žemės ūkį nulemia mažai derlingos žemės. Tai daugiausia būdinga miškingose Pietų ir Pietryčių Lietuvos regionuose. Kaip tik čia ir stebimas didesnis žmonių užsiėmimas alternatyviais verslais. Alternatyvūs verslai (grybavimas, uogavimas, vaistažolių rinkimas) šiuose regionuose yra pakankamai senas ir turi galias tradicijas (žr. 1.1. sk.). Kai kuriems šių kraštų žmonėms, tai yra pagrindinis pragyvenimo šaltinis.

Sudėtingos užimtumo ir nedarbo problemos yra stebimos daugiausia kaimuose. Ūkio restruktūrizacija, rinkos santykių plėtra, kiti vidaus ir išorės ekonominiai veiksniai lėmė kaimo gyventojų užimtumo pokyčius ekonominėse kaimo veiklose ir nedarbo didėjimą. Kaimo užimtumo lygis vis labiau skiriasi nuo miesto⁵⁵.

Alternatyvių (papildomų) verslų svarba iki Nepriklausomybės laikotarpio mažai nagrinėta. Tačiau dabar jiems skiriama vis daugiau dėmesio. Kuriant aplinkosaugos politiką, teisinę sistemą tiek nacionaliniu, tiek regioniniu mastu, daugiau dėmesio skiriama kaimo ir mažų miestelių gyventojams, kurių pajamos mažos. Stengiamasi didinti žmonių užimtumą. Tam tikslui, buvo sukurta Lietuvos kaimo plėtros 2007 – 2013 metų programa⁵⁶. Joje yra numatomos ir paramos priemonės alternatyviems kaimo verslams plėtoti. Žemės ūkiui plėtoti netinkamose vietovėse alternatyvių veiklų organizavimas yra vienas iš būdų pagerinti tų regionų gyventojų socialines ekonomines sąlygas.

Senesniais laikais žemės ūkis buvęs pagrindiniu maisto ir pajamų šaltiniu, dabar kai kuriuose regionuose nėra svarbus ir jo vietą užima kitokio pobūdžio veikla. Pritrūkę pajamų, žmonės ėmė ieškoti papildomos veiklos, kuri suteiktų pajamų pragyvenimui. To pasekoje ėmė

⁵⁴ L. Batuliavičiūtė. Alternatyvių ir papildomų verslų svarba ir ekonominiai uždaviniai pietryčių Lietuvoje // *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 2010, Nr.3(19). P.153.

⁵⁵ Ratkevičienė V. Lietuvos kaimo gyventojų užimtumo analizė ir perspektyvos // http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2005~ISSN_1392-3137.N_4_33.PG_39-50/DS.002.0.02.ARTIC; prisijungimo laikas: 2011 – 05 – 18.

⁵⁶ Lietuvos kaimo plėtros 2007 – 2013 metų programa 2007 m. http://www.zum.lt/documents/kaimo_pletros_depart/11-0920proc.20KPP_LT.pdf

„populiarėti“ alternatyvūs verslai. Kaip matome pagal lentelę (žr. 3 lent.) papildoma veikla – grybavimas, uogavimas ar vaistažolių rinkimas yra pakankamai svarbi įvairios socialinės padėties ir amžiaus žmonėms. Grybų, uogų, bei vaistažolių rinkimas pardavimo tikslais yra jau pakankamai senas, prie alternatyviųjų priskiriamas verslas. Šių gamtinių išteklių rinkimas padeda išspręsti ne vieno mažas pajamas gaunančio gyventojų problemas.

3 lentelė. Pietryčių Lietuvos kaimo gyventojų darbinis aktyvumas 2005 – 2008 m, proc⁵⁷.

Verslai	Kaimo gyventojai		Pensininkai		Vaikai, mokiniai		Ūkininkai		Tarnautojai	
	2005	2008	2005	2008	2005	2008	2005	2008	2005	2008
Žemės produktų auginimas	21,05	21,73	22,22	21,5	0	0	29,42	30,76	23,25	30,76
Miško išteklių gėrybės - papildoma veikla										
Miškas	63,15	67,39	58,55	65,59	41,00	83,67	70,58	30,76	62,74	67,40
Grybai	33,33	32,20	32,20	28,30	29,50	48,78	48,78	69,23	37,03	34,40
Uogos	25,10	32,20	18,86	31,14	26,82	48,78	16,66	44,44	27,77	34,40
Mediena	33,33	32,20	32,07	6,55	0,00	2,43	41,62	11,20	31,38	25,90
Vaistažolės	8,33	3,22	20,75	32,78	24,49	0,00	0,00	44,40	3,70	5,17
Siuvimas	0,00	1,08	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,16
Mezgimas	15,80	9,78	18,90	12,90	0,00	14,28	0,00	0,00	13,96	8,14
Turizmas	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

2. TYRIMŲ METODIKA IR REZULTATŲ APTARIMAS

2.1. Tyrimo metodologija

Siekiant atskleisti baigiamojo darbo temos pagrindinius aspektus, pasiekti iškeltą tikslą ir įgyvendinti uždavinius, buvo pasirinktas pagrindinis tyrimo metodas – anketinė apklausa. Taikant šį socialinės informacijos rinkimo būdą, respondentai patys (raštu) atsako į tyrėjo pateiktus anketos klausimus⁵⁸. Šis metodas pasirinktas todėl, kad buvo norima atskleisti įvairios socialinės padėties laukinės augalijos rinkėjų požiūrį į gamtosauginius probleminius aspektus ir kokią ekonominę bei socialinę reikšmę laukinė augalija turi patiems rinkėjams. Pagrindiniai anketos privalumai yra šie: užtikrina pakankamą atranką, galimybė instruktuoti respondentus, respondentų galimybė konsultuotis su apklausos organizatoriumi, apklausos organizatoriaus

⁵⁷ L. Batuliavičiūtė. Alternatyviųjų ir papildomųjų verslų svarba ir ekonominiai uždaviniai pietryčių Lietuvoje // Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. 2010, Nr.3(19). P.150.

⁵⁸ Luobikienė I. Socialinių tyrimų metodika. – Kaunas: Technologija, 2006. P. 76.

galimybė kontroliuoti apklausą, gauti papildomos informacijos stebint respondentus; anketavimas yra trumpesnis ir pigesnis už interviu⁵⁹.

Atlikto šio baigiamojo darbo tyrimo anketą (žr. 1 priedas) sudaro 15 uždarų klausimų ir vienas atviras, kuris pateikiamas anketos pabaigoje, siekiant, kad respondentas išreikštų savo nuomonę ar tam tikrus pasiūlymus gamtosauginiais aspektais, susijusiais su laukinės augalijos rinkimu. Anketos buvo pateikiamos asmeniškai susitinkant su laukinės augalijos rinkėjais. Kai kurie respondentai buvo apklausiami tiesiog gatvėje, kiti – namuose ar darbo vietoje. Vienas iš tikslų buvo apklausti žmones gyvenčiąs tiek kaime, tiek mieste. Apklausa buvo vykdoma Dzūkijos krašte: Varėnos rajone esančiuose kaimuose, Varėnos ir Daugų miestuose (žr. 5 priedas). Šios vietovės pasirinktos dėl šiam kraštui būdingų palankių sąlygų augti grybams, uogoms ir vaistažolėms, tai atsispindi statistiniuose duomenyse: Dzūkijoje itin plačiai plėtojamas renkamos ir superkamos laukinės augalijos verslas. Tą patvirtina ir šio krašto senos grybavimo ir uogavimo tradicijos.

Iš viso buvo apklausta 87 respondentai: 26 vyrai ir 61 moteris. Buvo stengiamasi apklausti kuo įvairesnio socialinio statuso ir skirtingas finansines pajamas turinčius žmones. Tarp apklaustųjų buvo 13 moksleivių, 16 studentų, 3 namų šeimininkės, 11 bedarbių, 25 darbininkai (tarnautojai, dirbantys žmonės) ir 19 kitų, tarp kurių – daugiausia pensijas gaunantys žmonės. Nors tyrimo pradžioje buvo tikimasi apklausti pusę respondentų gyvenančių mieste ir pusę – kaime, tačiau šio tikslo pasiekti nepavyko: iš apklaustųjų 31 žmogus nurodė, kad gyvena mieste, o likusieji 56 – kaime. Į paskutinįjį klausimą, kuris buvo pateiktas, kad respondentas laisvai išreikštų savo nuomonę ar tam tikrus pasiūlymus gamtosauginiais aspektais, susijusiais su laukinės augalijos rinkimu, taip pat ne visi apklaustieji noriai atsakė. Iš visų apklaustųjų tik 32 žmonės išreiškė savo nuomonę ar pasiūlymus, kurie buvo pakankamai įvairūs ir verti būti apsvarstytais.

Gauti anketinės apklausos duomenys buvo statistiškai apdorojami pasitelkiant Microsoft Excel programą. Rezultatai pateikiami pavaizduojant juos diagramose. Kadangi duomenys tam tikrų anketos klausimų buvo grupuojami (pagal gyvenamą vietą, pagal lytį ar amžių) ir kiekvieną šią grupę sudarė ne vienodas skaičius apklaustųjų, todėl duomenys buvo apskaičiuojami ir paverčiami procentais. Taip tiksliau buvo galima išreikšti skirtumus tarp palyginamų tiriamų objektų.

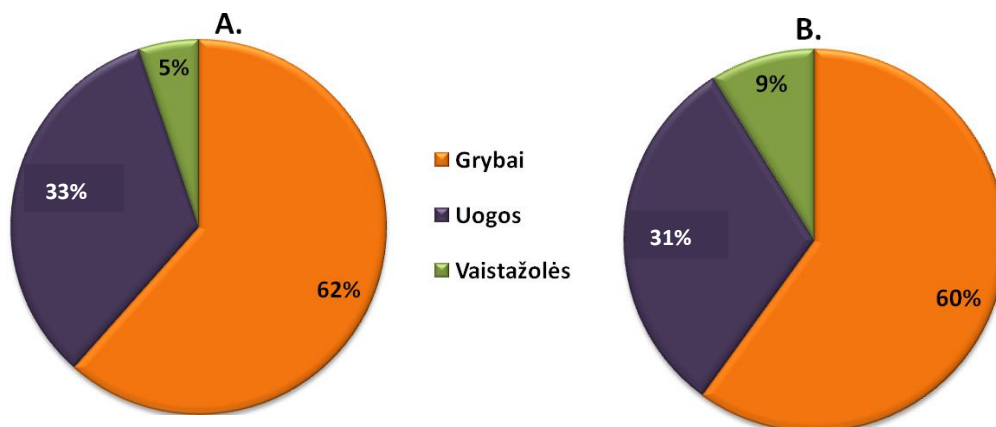
2.2. Atliktos anketinės apklausos gautų rezultatų apžvalga

Atliekant šį baigiamojo darbo tyrimą – anketavimą, vienas iš užsibrėžtų tikslų buvo apklausos metu sužinoti, ką iš tiriamos renkamos laukinės augalijos (grybų, uogų ir vaistažolių)

⁵⁹ R. Tidikis. Socialinių mokslų tyrimų metodologija. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003. P. 487.

daugiau ir ką mažiau renka apklaustieji žmonės. Kaip ir buvo tikimasi, didžiausią dalį tarp renkamos laukinės augalijos sudarė grybai: tiek tarp žmonių, kurie renka pardavimo tikslais, tiek tarp žmonių, kurie renka asmeniniam naudojimui (valgymui, žiemos atsargų ruošimui) grybų rinkimas sudaro apie 60 proc.. Uogavimas sudaro apie 30 proc., o vaistažolių rinkimas likusią dalį (žr. 11 pav). Tokių grybų „populiarumą“ įrodo ir nagrinėti Statistikos departamento pateikti duomenys (žr. 4 pav.).

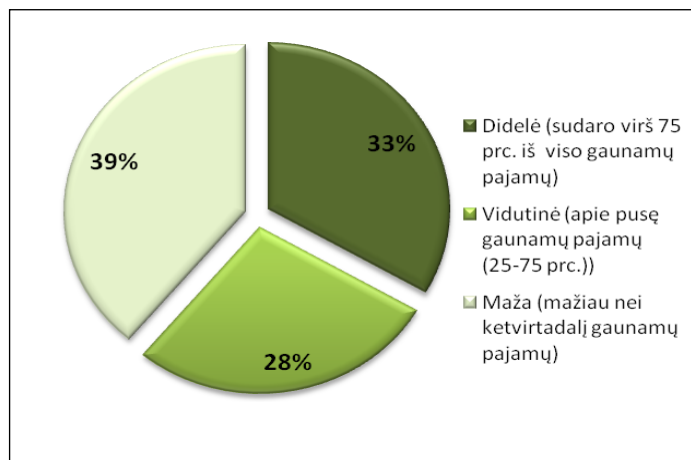
Prieš atliekant anketavimą buvo tikimasi, kad rezultatai tarp šių dviejų grupių (žmonės, kurie renka asmeniniam panaudojimui ir žmonės, kurie renka laukinę augaliją daugiau pardavimo tikslais) skirsis. Tačiau surinkus, susumavus duomenis ir apskaičiavus procentus tiek vienos, tiek kitos grupės rezultatai gauti beveik identiški. Manome, kad tai įrodo, jog renkama laukinė augalija yra vienodai svarbi ir populiari tiek asmeniniam naudojimui, tiek pardavimo tikslais. Parduodamą žaliavą po kiek laiko kažkas sunaudoja asmeniniams tikslams, tik ji pereina papildomą „pirkimo – pardavimo“ etapą, o ne iš karto surenkama ir sunaudojama.

11 pav. Laukinės augalijos „populiarumas“ tarp rinkėjų (A. Renkantys daugiau pardavimo tikslais, B. Renkantys daugiau asmeniniam panaudojimui (valgymui, žiemos atsargų ruošimui))

Kitas svarbus šio tyrimo išskeltas tikslas – išsiaiškinti kokią rinkėjų pajamų dalį sudaro surinktos laukinės augalijos panaudojimas pardavimo tikslais. Iš visų 87 apklaustųjų 36 žmonės įvardijo, kad grybus, uogas ar/ir vaistažoles renka daugiau pardavimo tikslais, o ne asmeniniam panaudojimui (valgymui, žiemos atsargų ruošimui). Iš šių 36 apklaustųjų net 33 proc. įvardijo, kad iš visų jų pragyvenimui gaunamų pajamų, pajamos gaunamos už parduotą laukinę augaliją sudaro „didelę“ – virš 75 proc. dalį visų pajamų. „Vidutinę“ – apie pusę gaunamų pajamų – įvardijo 28 proc. rinkėjų ir 39 proc. laukinės augalijos rinkėjų pardavimo tikslais įvardijo, kad už surinktus ir parduotus grybus, uogas ar/ir vaistažoles gaunamos pajamos sudaro „mažą“ dalį – mažiau nei ketvirtadalį (žr. 12 pav.). Pagal tokį surinktų duomenų pasiskirstymą galima teigti, kad surinkta ir parduota laukinė augalija rinkėjams yra svarbi kaip pajamų šaltinis, didesnė dalis tuo užsiimančių žmonių renka ir parduoda grybus, uogas ar/ir vaistažoles tam, kad

užsidirbtų papildomų pinigų ir padidintų savo gaunamas bendras pajamas, tačiau vien iš tokios veiklos nepragyvena.

12 pav. Laukinės augalijos rinkėjų pasiskirstymas pagal jų gaunamų pajamų dalį už parduodamos laukinės augalijos gaunamas pajamas

Dar vienas atliktos anketinės apklausos uždavinys buvo išsiaiškinti, kokius laukinės augalijos pokyčius jų augimvietėse pastebėjo rinkėjai. Anketos klausimuose tai buvo suformuluota taip: ar respondentai pastebi, kad sumažėjo ar nesumažėjo renkamos žaliavos kiekis ir, ar rinkėjai rinkdami žaliavą pastebėjo kokius nors laukinės augalijos rūšinius pokyčius (rinkdami pastebi naujas rūšis, ar neberanda tam tikrų anksčiau matomų rūšių). Į abu šiuos klausimus buvo pateikta po keletą variantų ir kiekvienas apklaustasis gyventojas galėjo pasirinkti po kelis iš jų.

Apibendrinus gautus rezultatus galime teigti, kad vis dėlto nemažai rinkėjų pažymėjo, kad surenka mažesnius kiekius renkamos laukinės augalijos žaliavos. Net 33 apklaustieji teigia, kad surenka mažiau grybų ir net 23, kad neberanda kai kurių anksčiau rinktų jų rūšių (žr. 4 lent.). Šie skaičiai lyginant su renkamomis uogomis ar vaistažolėmis yra didesni, nes apklaustieji rinkėjai grybavimą kaip užsiimamą veiklą įvardijo daugiausia kartų (žr. 11 pav.). Kitaip tariant, grybavimas tarp apklaustųjų gyventojų yra dažnesnis užsiėmimas, todėl ir pastebėjimų šioje srityje yra daugiau. Tai būtų vienas iš paaiškinimų, kodėl gavome būtent tokius skaičius.

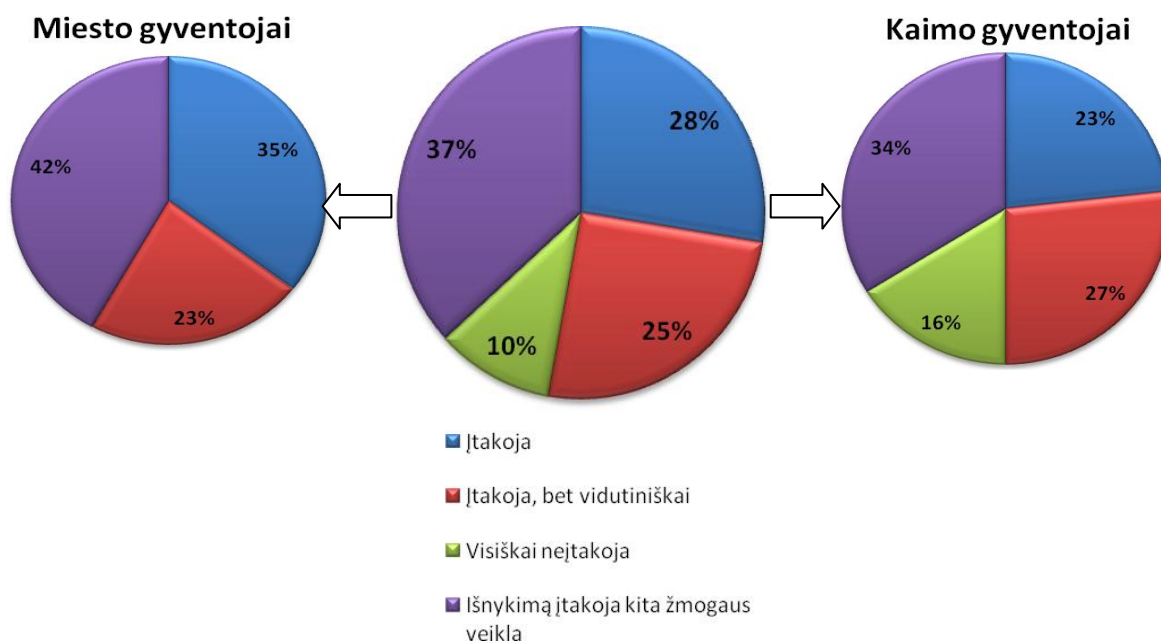
Nors uogavimą kaip užsiimamą veiklą įvardijo daug mažesnis kiekis apklaustų rinkėjų nei kad grybavimą, tačiau nemažai jų pažymėjo, kad uogų surenka mažiau nei ankstesniais metais surinkdavo. Pagal šiuos skaičius darome išvadą, kad renkamos laukinės augalijos kiekiai vis dėlto mažėja.

4 lentelė. Apklaustų gyventojų pastebėjimai dėl renkamos laukinės augalijos pokyčių

Mažiau surenka grybų	33	Rinkdamas/a pastebėjo naujas rūšis grybų	9
Mažiau surenka uogų	26	Rinkdamas/a pastebėjo naujas rūšis kitų augalų	2
Mažiau surenka vaistažolių	5	Kuris laikas neberanda kai kurių rūšių grybų	23
Nepastebėjo jokių skirtumų (renkamos žaliavos surenka tiek pat)	55	Kuris laikas neberanda kai kurių renkamų augalų (uogų, vaistinių augalų)	5
		Nepastebėjo jokių skirtumų	49

Apklausiant respondentus, vienas iš pateiktų anketos klausimų buvo kaip jie vertina, ar intensyvus ir nereguliuojamas grybų, uogų ir/ar vaistažolių rinkimas gali sąlygoti jų išnykimą. Surinkti šio klausimo atsakymų duomenys buvo skirstomi į tai, kaip atsakė kaime gyvenantys ir kaip mieste gyvenantys rinkėjai. Iš viso, iš visų apklaustų respondentų, 28 proc. mano, kad toks rinkimas įtakoja laukinės augalijos nykimą, 37 proc. mano, kad nykimą įtakoja kita žmogaus veikla. Lyginant mieste ir kaime gyvenančius respondentus, didesnis procentas miestiečių mano, kad rinkimą įtakoja kitokia žmogaus veikla ir taip pat didesnis procentas lyginant su kaimo gyventojais – rinkėjais, kad įtakoja toks (intensyvus, nereguliuojamas) rinkimas laukinės augalijos nykimą. Tarp „miesto rinkėjų“ nė vienas nenurodė, kad intensyvus ir nereguliuojamas rinkimas visiškai neįtakoja nykimo, tuo tarpu kaime gyvenantys rinkėjai mano kitaip – iš apklaustų ten gyvenančių žmonių, net 16 proc. mano, kad toks rinkimas visiškai neįtakoja grybų, uogų ir/ar vaistažolių nykimo (žr. 13 pav.).

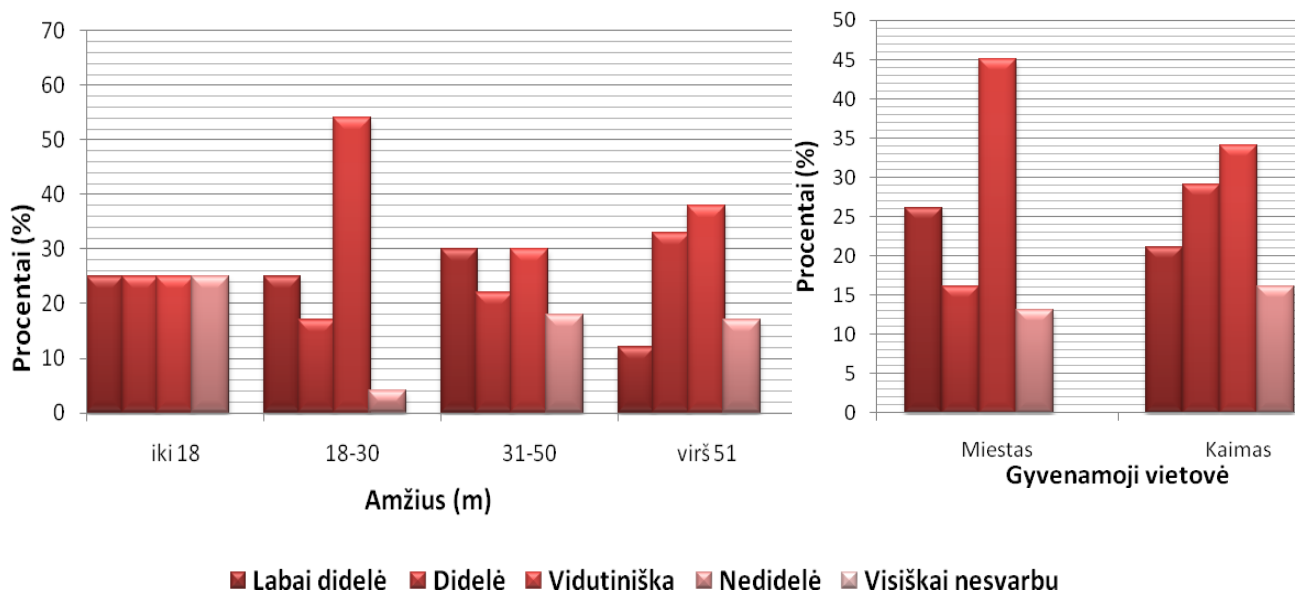
Apibendrinant šiuos gautus rezultatus, galime teigti pasitelkiant apklaustų gyventojų nuomonę, kad renkamai laukinei augalijai daugiau žalos daro kita žmonių veikla (miškų kirtimas sunkiasvore technika ardant miško paklotę, aplinkos teršimas ir šiukšlinimas), tačiau intensyvus ir nereguliuojamas rinkimas taip pat turi įtakos laukinės augalijos išteklių nykimui. Galime daryti išvadą, kad reikalingas tam tikras gamtos „gėrybių“ rinkimo reguliavimas, kad gamta „nepatirtų“ neigiamų pasekmių, o žmonės ir toliau galėtų naudotis jos teikiamais ištekliais.

13 pav. Miesto ir kaimo gyventojų nuomonė dėl nereguliuojamo ir intensyvaus laukinės augalijos rinkimo įtakos laukinės augalijos ištekliams

Kitas svarbus atlikto tyrimo uždavinys buvo išsiaiškinti, kaip rinkėjai vertina jų renkama laukinę augaliją ir kiek svarbi ji jiems yra. Anketiniame klausime „svarba“ buvo apibrėžta taip, kad rinkėjas laukinę augaliją įvertintų kaip: svarbi jam, nes tai pragyvenimo šaltinis; svarbi, nes rinkėjui rūpi jos apsauga; svarbi, nes turi gilią tradicinę vertę.

Grupuojuant surinktus duomenis buvo pasirinkta suskirstyti juos pagal tai, kaip atsakė skirtingo amžiaus grupių ir taip, kaip atsakė rinkėjai pagal jų gyvenamą vietovę (kaimas ar miestas). Apibendrinant gautus rezultatus, nė vienas iš apklaustų rinkėjų neatsakė į anketinį klausimą pasirinkdamas penktąjį variantą – kad jam laukinė augalija yra „visiškai nesvarbi“. Taip pat nedidelį procentą sudarė ir tie žmonės, kurie atsakydami pasirinko ketvirtąjį variantą – laukinė augalija turi „nedidelę“ svarbą. Lyginant pagal respondentų amžiaus grupes, aiškiai pastebėjome, kad nė viena iš grupių neišsiskyrė žymesne nuomone, kad laukinė augalija šio amžiaus žmonėms yra daug svarbesnė, ar ne tokia svarbi nei kitai žmonių grupei. Tik iš diagramoje pateiktų duomenų matyti, kad didžiausią dalį sudaro tie žmonės, kurie pasirinko trečiąjį variantą – renkama laukinė augalija jiems yra „vidutiniškai“ svarbi. Šį variantą daugiausia rinkosi asmenys, kurių amžius nuo 18 iki 30 metų (žr. 14 pav.).

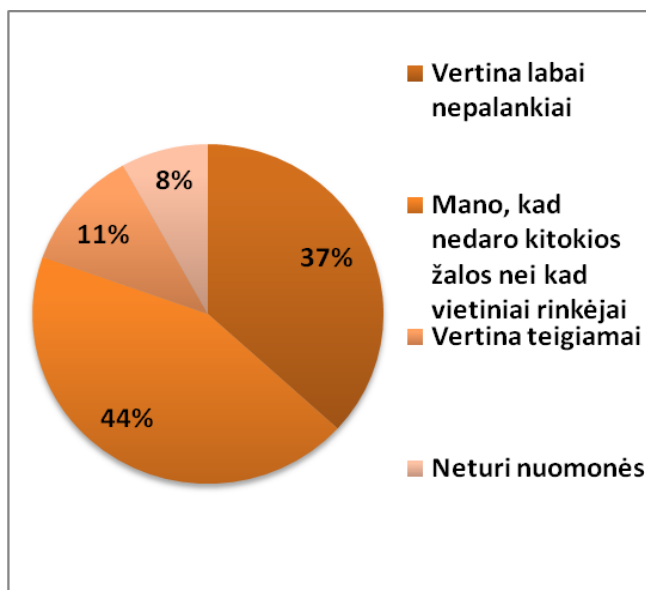
14 pav. Apklaustų rinkėjų nuomonė dėl renkamos laukinės augalijos svarbos jiems

Prieš apibendrinant gautus rezultatus, kaip anketinės apklausos duomenys dėl renkamos laukinės augalijos svarbos pasiskirstė tarp mieste ir kaime gyvenančių žmonių, buvo tikimasi, kad kaimo vietovėse gyvenantys apklaustieji, jų renkamus grybus, uogas ar/ir vaistažoles įvertins daug palankiau lyginant su miesto gyventojais. Tačiau duomenys pasiskirstė tarp šių dviejų grupių labai panašiai (žr. 14 pav.).

Galima daryti išvadą, kad laukinė augalija rinkėjams yra pakankamai reikšminga. Lyginant bendrus rezultatus, didesnė dalis respondentų nurodė, kad jiems tai yra „didelės“ ar „labai didelės“ svarbos objektas, nesvarbu kiek apklaustajam metų ar kur jis gyvena: kaime ar mieste.

Dar vienas svarbus šio tyrimo – anketavimo – uždavinys buvo išsiaiškinti rinkėjų požiūrį į atvykstančius iš kitų rajonų ar miestų ir lankančius pastovias laukinės augalijos rinkimo vietas žmones. Iš viso iš apklaustų 87 žmonių, 44 proc. mano, kad atvykstantys iš kitų vietovių asmenys nedaro kitokios žalos gamtai, nei kad pastovūs tų vietų rinkėjai ir lankytojai. Tačiau net 37 proc. apklaustųjų vertina atvykstančius labai nepalankiai ir mano, kad daro didesnę žalą laukinei augalijai nei kad pastovūs uogavimo, grybavimo ar vaistažolių rinkimo vietų lankytojai (žr. 15 pav.). Tokius gautus rezultatus galima būtų įvertinti ir kaip jaučiamos konkurencijos įtaką: pastovūs laukinės augalijos rinkėjai paprastai nuo seno turi „savo“ lankomas augavietes ir ten renka žaliavą, atvykstančius į tas vietas rinkti grybus, uogas ar/ ir vaistažoles vertina kaip konkurentus, kurie surenka dalį „derliaus“. Kita priežastis, kodėl toks didelis procentas žmonių atvykstančius iš kitų vietovių rinkėjus įvertino nepalankiai yra tai, kad atvykstantys dažniausiai

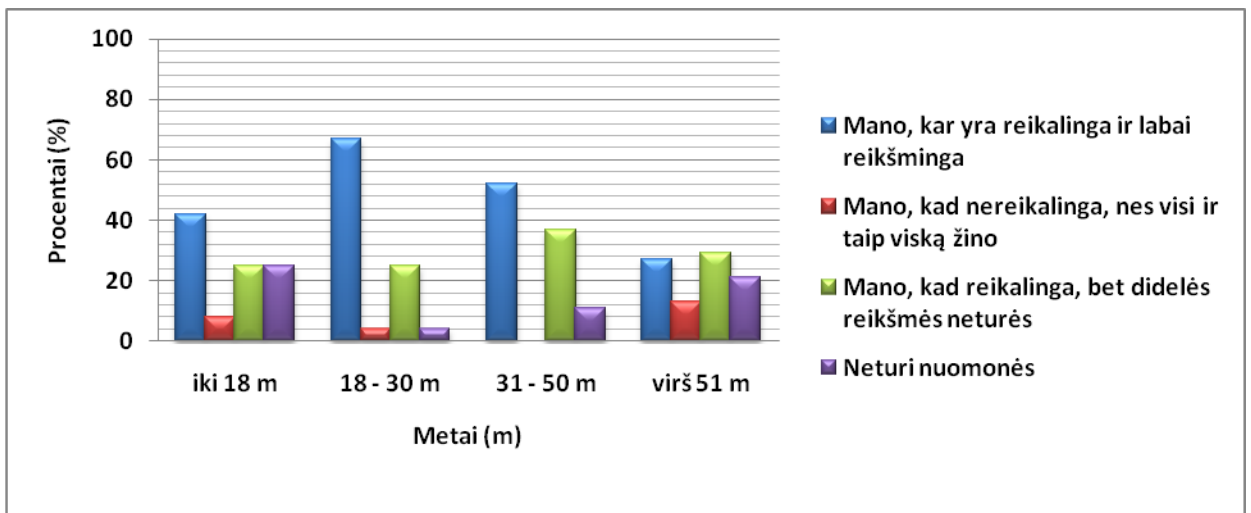
taip netausoja gamtinės aplinkos, kaip kad pastovūs tų vietų lankytojai. Pastovūs rinkėjai savo vietas saugo labiau nes tikisi, kad ir kitais metais galima bus surinkti tiek pat „gamtos gėrybių“.

15 pav. Apklaustų rinkėjų nuomonė dėl atvykstančių iš kitų miestų ar rajonų žmonių ir lankančių jų nuolatinės grybavimo, uogavimo ar/ir vaistažolių rinkimo vietas

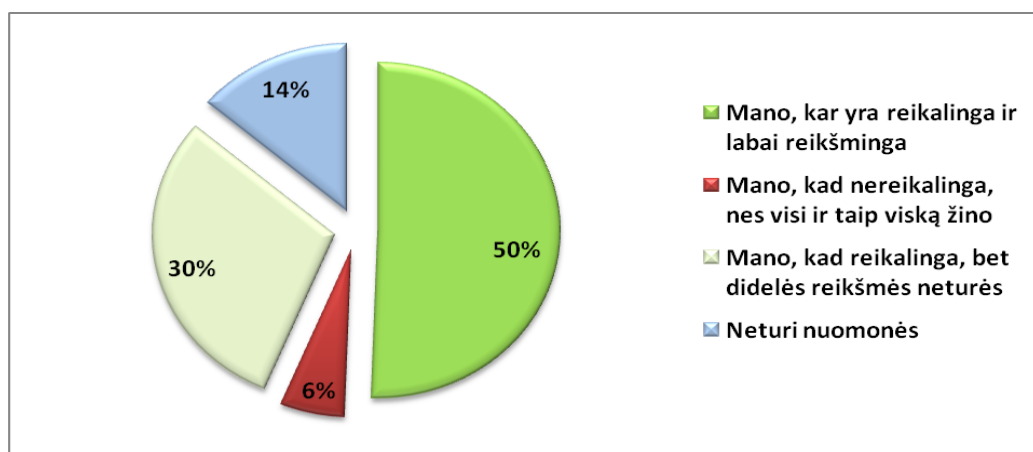
Kitas atlikto tyrimo tikslas buvo sužinoti, kokia laukinės augalijos rinkėjų nuomonė apie tai, ar reikalinga ir reikšminga gauti daugiau informacijos jiems patiems ir supirkėjams, kaip teisingai rinkti ir apdoroti surinktą žaliavą nedarant žalos gamtai. Tokiu būdu buvo norima sužinoti, ar rinkėjai pasigenda reikiamos informacijos, kaip patys save vertina, ar viską mano žinantys. Gauti duomenys buvo grupuojami pagal amžiaus grupes. Buvo išskirtos keturios grupės apklaustųjų. Didžiausią dalį apklaustųjų, kurie mano, kad yra reikalinga ir labai reikšminga būtų teikti daugiau informacijos apie tinkamą laukinės augalijos rinkimą, sudaro respondentai, kurių amžius nuo 18 iki 30 metų. Iš jų, beveik 70 proc. pasirinko šį anketose pateiktą variantą. Kita apklaustųjų grupė, kurią galima būtų įvardinti, kaip vertinančius save labai palankiai ir pakankamai daug žinančius, kuriems mažiausiai iš visų pasirinktų amžiaus grupių reikalingas didesnis informacijos kiekis apie tinkamą augalijos rinkimą, tai ketvirta grupė, kurią sudarė rinkėjai, kurių amžius virš 51 metų (žr. 16 pav.).

Tokį duomenų pasiskirstymą galime vertinti taip, kad jaunesnio amžiaus žmonės lengviau priima naują informaciją, dauguma tos grupės (18 – 30 metų) atstovų yra vis dar besimokantys ir turi savo nuomonę apie tinkamo informavimo reikšmę ir to pasekmes ateičiai. Manome, kad šioje tyrimo dalyje šių jaunų žmonių nuomonė yra labai svarbi, nes tai įrodo bendrą visuomenės žingeidumą ir iš dalies poreikį tobulėti bei rūpintis savo aplinka, kurioje gyvena.

16 pav. Apklaustų gyventojų nuomonė apie tai, ar reikalinga teikti daugiau informacijos laukinės augalijos rinkėjams ir supirkėjams, kaip teisingai rinkti ir apdoroti surinktą žaliavą nedarant žalos gamtai

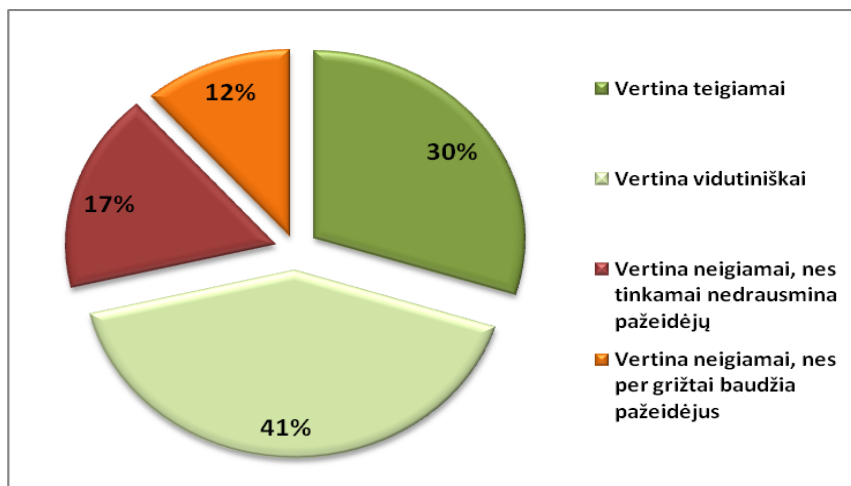
Apibendrinus šiame tyrime išsikelto uždavinio gautus rezultatus, galime teigti, kad vis dėlto laukinės augalijos rinkėjų didesnė dalis (apie 50 proc.) mano esant reikalinga teikti daugiau informacijos rinkėjams ir supirkėjams apie teisingą – nedarantį gamtai žalą rinkimą. Taip pat, ne maža dalis (apie 30 proc.) apklaustų gyventojų mano, kad tokios informacijos teikimas gal ir būtų reikalingas, tačiau didelės reikšmės gamtos išsaugojimui neturės (žr. 17 pav.). Tai iš dalies įrodo, kad žmonės rūpinasi ir mano, kad reikia tausoti gamtinę aplinką ir jos teikiamus išteklius.

17 pav. Apklaustų rinkėjų nuomonė dėl informacijos apie gamtą tausojantį rinkimą teikimo būtinumo

Dar viena atlikto tyrimo dalis yra apie tai, kaip laukinės augalijos rinkėjai vertina atliekamą gamtosaugininkų darbą, ką yra pastebėję jų vykdomoje veikloje. Dauguma apklaustųjų (41 proc.) mano, kad gamtosaugininkai vidutiniškai atlieka savo darbą ir yra pastebėję trūkumų jų vykdomoje veikloje. Nemaža dalis apklaustų rinkėjų (30 proc.) įvertino gamtos apsaugos

darbuotojų vykdomą veiklą teigiamai, kitaip tariant – nėra pastebėję trūkumų. Likusi dalis – 17 proc. apklaustųjų mano, kad gamtosaugininkai netinkamai vykdo savo veiklą, nes laiku ir tinkamai nedrausmina pažeidėjų, o likę kiti 12 proc. rinkėjų mano, kad gamtosaugininkai prastai vykdo veiklą, kartais per griežtai bausdami pažeidėjus (žr. 18 pav). Gavus tokius tyrimo rezultatus šiuo klausimu, galime daryti išvadą, kad vis dėlto gyventojai nėra visiškai patenkinti gamtosaugos darbuotojų darbu, turi priekaištų, susijusių su jų vykdoma veikla, kas galbūt reiškia tam tikras „spragas“ aplinkos apsaugos sistemoje.

18 pav. Laukinės augalijos rinkėjų nuomonė dėl gamtosaugininkų vykdomos veiklos

2.2.1. Apklaustų rinkėjų pastabų ir pasiūlymų dėl renkamos laukinės augalijos apsaugos apibendrinimas

Sudarytoje anketoje buvo pateikta 15 uždarų klausimų ir vienas atviras (žr. 1 priedas). Atviras klausimas buvo pateiktas anketos pabaigoje. Jis buvo sukurtas tam, kad rinkėjai turėtų galimybę išreikšti savo pastebėjimus, patarimus gamtosauginiais aspektais, kurie susiję su laukinės augalijos rinkimu ir pardavimu. Į jį nebuvo privaloma atsakyti, todėl iš 87 apklaustų žmonių šioje anketos dalyje savo mintis išdėstė tik 32. Iš šių atsakiusių žmonių 23 nurodė, kad jų gyvenamoji vieta yra kaimas arba mažas miestelis (žr. 3 priedas). Išreikštos nuomonės buvo daugiausia apie tai, kas apklaustųjų manymu įtakoja renkamos laukinės augalijos nykimą ir apskritai jai kenkia. Daugiausia „dėmesio susilaukė uogų rinkimas“. Ties uogų rinkimo klausimu nuomonės apklaustųjų kardinaliai išsiskyrė: vieni siūlė, kad būtų labiau drausminami rinkėjai, kurie uogauja naudodamiesi įrankiu, kurį liaudis vadina „šukomis“ (žr. 4 priedas), o kiti teigė, kad uogavimas naudojantis minimu įrankiu yra visiškai nežalingas uogienojams ir kad jiems labiau kenkia kita žmogaus veikla: miškų kirtimas sunkiasvore technika. Vis dėlto išreikštų nuomonių, kad „šukavimas“, kaip uogų rinkimo būdas nėra žalojantis augaliją, buvo daugiau.

Pagrįsdami šią savo nuomonę apklaustieji teigė, kad yra pastebėję daug daugiau uogienojams ir apskritai gamtai darančios veiklos jų augalijos rinkimo vietose. Daugiausia įvardijo sunkiasvorę miško kirtimo techniką, kuri anot jų itin išardo miško paklotę ir taip pakenkia visai tos vietos augalijai ir grybams taip pat.

Apklaustieji pateikė ir pasiūlymų, kaip jų manymu veiksmingiau veiktų gamtosauginis reguliavimas. Kai kurie iš jų siūlė griežtinti šiukšlinimo ir deginimo miškuose baudų kainas, griežčiau kontroliuoti miško kirtimus ir atsižvelgti į šios veiklos pasekmes uogynams ir grybynams, atidžiau kontroliuoti laukinės augalijos rinkėjus, nes nemažai rinkėjų netausoja gamtos ir drastiškai niokoja laukinės augalijos rinkimo vietas. Taip pat siūlė teikti daugiau informacijos apie laukinės augalijos rinkimą, jai daromą žalą; daugiau statyti įspėjimų šalia augimviečių apie teisingą elgesį miške.

Dauguma nuomonių buvo suformuluotos labai tvirtai, aiškiai ir pateikiant svarius argumentus. Manau ši surinkta informacija yra vertinga priimant tolimesnius sprendimus dėl laukinės augalijos išsaugojimo veiksnių, nes savo mintis išdėstę rinkėjai dažnai lankosi savo laukinės augalijos rinkimo vietose, pastebi jose vykstančius pokyčius ir šiais pastebėjimais noriai pasidalintų su gamtos apsaugos darbuotojais.

2.3. Anketinės apklausos metu gautų rezultatų apibendrinimas

Pasirinktas šio baigiamojo darbo pagrindinis tyrimo metodas – anketavimas pasitvirtino kaip tinkamas būdas gauti tokiems duomenims, kuriuos buvo tikimasi gauti tyrimo pradžioje. Anketavimo metu pavyko apklausti nemažai laukinės augalijos rinkėjų, kurie priklausė įvairioms socialinėms ir amžiaus grupėms, skyrėsi pagal gyvenamąją vietovę (miestas ar kaimas). Tokius surinktus duomenis buvo galima grupuoti ir išskirti tam tikrus skirtumus ar panašumus tarp pasirinktų grupių. Gauti rezultatai atspindi pagrindinio baigiamojo darbo iškelto tikslo aspektus: ekonominį, socialinį ir gamtosauginį.

Socialinis-ekonominis aspektas. Dažnai ekonominis ir socialinis aspektai persipina, todėl galima juos šiame darbe aptarti bendrai. Uogavimas, grybavimas ir vaistažolių rinkimas daug kur nagrinėjamas kaip alternatyvūs verslai. Vienas iš šio darbo tyrimo uždavinių buvo išsiaiškinti, kokią apytiksliai pajamų dalį sudaro apklaustų rinkėjų gaunami finansai už surinktą ir parduotą laukinę augaliją. Gauti duomenys patvirtino, kad pajamos už gaunamą parduotą žaliavą sudaro nemažą dalį bendrų rinkėjo pajamų, tačiau vien iš tokios veiklos nepragyvena.

Tyrimo surinkti duomenys taip pat padėjo nustatyti ryšį tarp pastovių laukinės augalijos rinkėjų, kurie nuolat lankosi tose pačiose rinkimo vietose ir atvykstančių iš kitų rajonų ar miesto žmonių čia rinkti. Vieni apklaustieji „atvykėlius“ vertina teigiamai, arba mano, kad nedaro kitokios žalos, nei kad vietiniai rinkėjai. Kita didelė dalis apklaustųjų vis dėlto atvykstančius iš

kitų vietovių asmenis vertina nepalankiai. Tokius gautus rezultatus galėjo nulemti ir konkurencijos ryšys (kuo daugiau rinkėjų – tuo mažiau surenka kiekvienas), taip pat ir tai, kad pastovūs tose pačiose augimvietėse renkantys asmenys tausoja savo lankomas vietas, kad ir kitais metais galėtų ten pat ir tiek pat pririnkti gamtos teikiamų „gėrybių“.

Gauti tyrimo rezultatai įrodo, kad rinkėjams yra svarbi jų renkama laukinė augalija. Vieniems tai gal daugiau yra svarbus gyvenimo objektas, nes turi gilią tradicinę vertę, kitiems gyventojams svarbu, nes laukinės augalijos rinkimas ir pardavimas leidžia užsidirbti papildomų pajamų pragyvenimui. Apklausti gyventojai taip pat pageidautų daugiau teikiamos informacijos apie tai, kaip taisyklingai rinkti gamtos teikiamas gėrybes, kokia laukinės augalijos būklė, kokia grėsmė jai kyla. Tai taip pat įrodo, kad rinkėjams svarbus laukinės augalijos išsaugojimas ir jos tausojimas.

Kai kurie surinkti anketų duomenys buvo grupuojami pagal apklausiamųjų gyvenamąją vietovę (kaimas ar miestas), taip pat pagal amžiaus grupes. Apibendrinat galime konstatuoti, kad naują informaciją palankiau priimtų jaunesnio amžiaus rinkėjai, kurie yra dar šiuo metu besimokantys, tobulėjantys. Jie daugiau įžvelgia visuomenės informavimo prasmę. Vyresnio amžiaus žmonės konservatyviau žvelgia į naujoves ar bandymus kažką keisti. Tačiau kas šioje temoje yra minima apie laukinės augalijos svarbumą ir reikšmę rinkėjams, sunkiai galime išskirti kurią nors amžiaus ar gyvenamosios vietos grupę apklaustųjų, kurie teigtų, kad jiems renkama laukinė augalija yra labiau ar mažiau svarbi nei, kad kitoms išskirtoms grupėms. Formuojasi išvada, kad nesvarbu kiek rinkėjui metų ar kur jis gyvena, jam yra svarbi ir reikšminga renkamos laukinės augalijos išteklių ir jų ateitis.

Gamtosauginis aspektas. Vieni iš pirmųjų gautų rezultatų buvo apie tai, ką iš renkamos laukinės augalijos (grybų, uogų ir vaistažolių) daugiausia renka apklausti gyventojai. Gauti duomenys patvirtino anksčiau darbe išanalizuotus duomenis – grybai yra „populiariausia“ renkamos laukinės augalijos rūšis. Tuo tarpu vaistažolių rinkimu yra susidomėję labai maža dalis (apie 5 proc.) apklaustųjų. Uogavimą respondentai akcentavo daugiau kaip probleminį klausimą, kuris išryškėjo apibendrinus duomenis iš anketos dalies, kur apklausiamieji galėjo išreikšti savo laisvą nuomonę, pastebėjimus ar patarimus apie laukinės augalijos rinkimą ir jos išsaugojimą.

Rinkėjai pastebi žalojamą augaliją. Vieni teigia kad žalą daugiausia daro neteisingai gamtosauginiu atžvilgiu besielgiantys rinkėjai, o kiti teigia, kad daug žalos padaro miško kirtimas sunkiasvore technika, kuri labai ardo ir pažeidžia miško paklotę. Didesnė dalis apklaustųjų mano, kad intensyvus ir nereguliuojamas rinkimas nedaro tokios žalos gamtai, o žalą daro kita žmonių veikla. Gauti duomenys iš anketinės apklausos taip pat patvirtina, kad nemaža dalis apklaustųjų teigia nebesurenkantys tiek uogų ir grybų, kiek surinkdavo ankstesniais metais, taip pat buvo teigiančių ir tai, kad neberanda kai kurių anksčiau rinktų grybų rūšių.

Atlikta anketinė apklausa padėjo išsiaiškinti ir tai, kad laukinės augalijos rinkėjai nėra visiškai patenkinti gamtosaugininkų atliekamu darbu, yra pastebėję trūkumų jų vykdomoje veikloje.

Visi šie rezultatai patvirtina tai, kad laukinei augalijai iškilusi nykimo grėsmė. Apibendrinant galima išskirti kelias priežastis (kurias mano esant apklausti rinkėjai), kurios galėtų įtakoti laukinės augalijos nykimą: nereguliuojamas ir intensyvus rinkimas; kita žmonių veikla: miškų kirtimas sunkiasvore technika, kuri ardo miško paklotę, grybų ar uogų rinkimas pažeidžiant augalą ar jo augimvietę (uogų rinkimas „šukomis“ išraunant krūmelius, grybaujant raunamos samanės, ardoma paklotė, pažeidžiama grybiena); prastai vykdomas gamtosaugininkų darbas.

IŠVADOS

1. Renkami laukiniai grybai, uogos ir vaistažolės yra reikšmingi ir svarbūs šios laukinės augalijos rinkėjams kaip tradicinė vertybė ir kaip papildomų pajamų šaltinis.
2. Renkama ir superkama laukinė augalija yra reikšminga ne tik tuo besiverčiančioms įmonėms, bet ir visai šalies ekonomikai, nes eksportuojama laukinės augalijos žaliava turi didelę vertę ir paklausą užsienio šalyse.
3. Intensyvus ir nereguliuojamas laukinės augalijos rinkimas nedaro tokios didelės įtakos, kokią daro kita žmonių veikla: miškų kirtimas sunkiasvore technika ardant miško paklotę, neteisėtas ir netausojamas rinkimas, kai pažeidžiamas augalas ar jo visa augimvietė.
4. Išanalizavus statistinius duomenis pastebėta, kad lyginant uogų ir grybų supirkimo kiekius ir eksportą, per 10 metų didelių pokyčių nėra (tendencija, kad superkama ir eksportuojama kiekvienais metais vis daugiau, sunkiai išvelgiama), išskyrus tuos „svyravimus“, kurie būdingi laukinei augalijai dėl palankių ar nepalankių tų metų sąlygų augimui.
5. Laukinės augalijos rinkėjai yra pakankamai atsakingi gamtosauginiu atžvilgiu: suinteresuoti išsaugoti savo lankomas laukinės augalijos rinkimo vietas, vertina renkamus grybus, uogas ir vaistažoles, yra pasirengę ir suinteresuoti gauti daugiau informacijos, kaip teisingai – nepadarant žalos renkamai augalijai ir grybams naudotis gamtos teikiamais turtais ir toliau.
6. Vaistažolininkystė kaip alternatyvus verslas Lietuvoje yra probleminė sritis dėl jo plėtojimo galimybių (importuojama žaliava pigesnė, eksportuoti labiau apsimoka nei parduoti vietiniams supirkėjams, Lietuvoje sunku plėsti vaistažolininkystės ūkius lyginant su kitomis šalimis).
7. Aplinkos apsaugos sistemoje, kas susiję su laukinės augalijos išsaugojimu ir jos darniu naudojimu, yra trūkumų, kuriuos būtina šalinti, stebint ir darant išvadas apie įvairios žmonių veiklos realius padarinius renkamos laukinės augalijos augimvietėse.

REKOMENDACIJOS

1. Atsižvelgiant į atlikto baigiamojo darbo tyrimus galima teigti, kad laukinės augalijos rinkėjams trūksta reikiamos gamtosauginio atžvilgio informacijos apie jų renkamus grybus, uogas ir vaistažoles. Būtų naudinga teikti daugiau informacijos apie dabartinę laukinės augalijos būklę, apie gresiančią nepataisomą žalą jai, apie tai kaip teisingai naudotis gamtos teikiamais turtais, kad nepadaryti žalos jai ir sau pačiam. Tai galėtų būti atitinkami lengvai prieinami leidiniai eiliniams rinkėjams, radio ar televizijos laidos, kuriuose nagrinėjamos kylančios problemos dėl laukinės augalijos išsaugojimo. Prie dažniau lankomų laukinės augalijos rinkėjų vietų gamtoje ar supirkimo vietose galėtų būti informaciniai standai nagrinėjamu klausimu. Informacija turėtų būti pateikiama taip, kad pritrauktų visokio amžiaus ir socialinės padėties gyventojus: informacija suprantama, lengvai įsisavinama, pateikta iliustracijų, kad labiau „trauktų akį“.
2. Manome, kad būtų naudinga, nagrinėjant laukinės augalijos išsaugojimo ir tausojimo problemas, pasitelkti ir tos laukinės augalijos rinkėjų nuomones. Šie žmonės dažnai lankosi tam tikrose augimvietėse, pastebi pokyčius ir yra suinteresuoti tuo, kad jų renkamos žaliavos kiekis su laiku nemažėtų. Atliekant anketinę apklausą pastebėta ir tai, kad respondentai noriai joje dalyvavo ir reiškė savo nuomone, tuo tik įrodydami, kad ši nagrinėjama problema jiems yra opi. Tuo pasinaudojant galima būtų rengti apklausas tam tikru aspektu, surengti susitikimus ir gyvai aptarti nagrinėjamas laukinės augalijos išsaugojimo problemas.
3. Vaitažolininkystė vis dar laikoma „sustingusiu“ alternatyviu verslu Lietuvoje. Reiktų teikti daug didesnę dėmesį į tai, kaip pakeisti šią situaciją, kad vaitažolininkystės verslas Lietuvoje imtų klestėti ir plėstis.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos laukinės augalijos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1944.
3. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 1992, Nr. 5-75.
4. Lietuvos Respublikos miškų įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 96-1872.
5. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 1999 m. balandžio 16 d. įsakymas nr. 98 „Dėl leidimų naudoti grybų, laukinių uogų ir vaisių, vaistinių augalų (ar jų dalių), nendrių, medžių ir krūmų šakelių išteklius išdavimo tvarkos“ // Valstybės žinios. 1999, Nr. 35-1052.
6. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000 m. balandžio 27 d. įsakymas nr. 173 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. Gruodžio 20 d. Nutarimo nr. 1446 „Dėl laukinės augalijos įstatymo įgyvendinimo“ 2 punkto vykdymo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 37-1046.
7. Lietuvos respublikos aplinkos ministro 2006 m. Gegužės 25 d. įsakymas nr. D1-260 „Dėl prekybos saugomų rūšių laukiniais augalais taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 61-2215.
8. Aleknavičius P. Gamtos išteklių naudojimo politika // Aplinkos politika ir valdymas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008. P. 125 – 128. – ISBN 978-9955-19-074-5.
9. Batuliavičiūtė L. Alternatyvių ir papildomų verslų svarba ir ekonominiai uždaviniai pietryčių Lietuvoje // Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. 2010, Nr.3(19). P. 147-154.
10. Bukantis A. ir kt. Lietuvos gamtinė aplinka būklė, procesai ir raida. – Vilnius: Aplinkos apsaugos agentūra, 2008. P. 127 – 143, 167. ISBN 978-9955-815-27-3.
11. Kurlavičius P. Biologinės įvairovės apsauga valstybiniuose miškuose. Vilnius: Lututė, 2006. P.
12. Lazdinis I. Biologinės įvairovės apsauga // Aplinkos politika ir valdymas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008. P. 97 – 102. – ISBN 978-9955-19-074-5.
13. Lekavičius A. Augalijos apsauga // Gamtos apsauga. – Vilnius: Mintis, 1988. P. 183 – 196. – ISBN 5-417-00082-5.
14. Luobikienė I. Socialinių tyrimų metodika. – Kaunas: Technologija, 2006. P. 76 – 79. – ISBN 9955-25-122-0.

15. Markevičienė E. „Girioms“ klientų ieškoti jau nebereikia // Verslo žinios. 2011, Nr. 177. P. 6.
16. Naruševičius V. Lietuvos Aplinkos politikos įgyvendinimo sistema // Aplinkos politika ir valdymas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008. P. 35, 41, 45, . – ISBN 978-9955-19-074-5.
17. Ozolinčius R. Lietuvos miškai. – Vilnius: Lietuvos miškų institutas, 2005. P. 100. – ISBN 9986-485-61-4.
18. Povilaitytė E. Vaistažolių Bermudų trikampis// Ekonomika.lt . 2011, Nr.30 (43). P. 5.
19. Taraila A. Grybai ir uogos - “pinigai auga miške” // Baltijos miškai ir mediena. 2003, Nr.2(2).
20. Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimų metodologija. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003. P. 487. – ISBN 9955-563-26-5.
21. Vaišnoras A. Europos Sąjungos aplinkos politika // Aplinkos politika ir valdymas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008. P. 20 – 21, 25 – 28. – ISBN 978-9955-19-074-5.
22. Vaišnoras A. Europos Sąjungos aplinkos politika. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2011. P. 123 – 142.
23. Vėbra E. Aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi politika // Aplinkos politika ir valdymas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008. P. 6 – 9. – ISBN 978-9955-19-074-5.
24. Europos Komisijos pranešimas Jungtinių Tautų konferencijoje „Aplinka ir vystymasis“, Rio De Žaneiras, 1992. – Vilnius: Valstybės žinios, 1998 P. 140 – 143. ISBN 9986-18-024-4.
25. Gamtos išteklių ir aplinkos apsauga. – Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2009. P. 40-41.
26. Laukinė augalija: teisės aktai, metodikos, rekomendacijos. – Vilnius, 2000: LR aplinkos ministerija.
27. Lietuvos Respublikos biologinės įvairovės išsaugojimo strategija ir veiksmų planas. – Vilnius: Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerija, 1997. P. 33. – ISBN 9986-566-70-3.
28. Dobilienė D. Kaimo gyventojų užimtumo žemės ūkyje socialinės problemos // http://www.lzuu.lt/jaunasis_mokslininkas/smk_2006/ekonomika/Dobilieneproc.20Dania.pdf; prisijungimo laikas: 2011 – 05 – 18.

29. Laukinės augalijos išteklių (grybų, laukinių uogų ir vaisių, vaistinių augalų (ar jų dalių), nendrių) naudojimo 2005 metais ataskaita // http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=5482; prisijungimo laikas: 2011 – 06 – 12.
30. Mizaras S. Lietuvos miškų metinės naudos bendroji ekonominė vertė // http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2006~ISSN_1392-2041.N_2_60.PG_27-34/DS.002.0.01.ARTIC; prisijungimo laikas: 2011 – 06 – 23.
31. Ratkevičienė V. Lietuvos kaimo gyventojų užimtumo analizė ir perspektyvos // http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2005~ISSN_1392-3137.N_4_33.PG_39-50/DS.002.0.02.ARTIC; prisijungimo laikas: 2011 – 05 – 18.
32. Aukštaitijos nacionalinio parko tradiciniai verslai ir amatai // http://www.anp.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=14&Itemid=12&lang=lt; prisijungimo laikas: 2011-11-05.
33. Senieji dzūkų amatai ir verslai // <http://www.dzukijosparkas.lt/etnokultura.htm>; prisijungimo laikas: 2011-11-05.
34. Lietuvos kaimo plėtros 2007 – 2013 metų programa 2007 m. http://www.zum.lt/documents/kaimo_pletros_depart/11-0920proc.20KPP_LT.pdf; prisijungimo laikas: 2011 – 06 – 23.
35. Aplinkos būklė, pagrindinės kitimo tendencijos ir apsaugos priemonės (II dalis) 153 psl. <http://www.am.lt/LSP/files/99AT-2D.pdf>.
36. Daugiatikslis miško naudojimas: http://www.amvmt.lt/images/veikla/stat/miskustatistika/2011/07proc.20Miskuproc.20ukio_proc.20statistikaproc.202011_m.pdf.

SANTRAUKA

Laukinių grybų ir uogų, vaistažolių rinkimo veiklos (verslui ir gyventojų asmeniniams tikslams) įvertinimas pagal ekonominius, socialinius ir gamtosauginius kriterijus

Reikšminiai žodžiai: laukinė augalija, uogos, grybai, vaistažolės, alternatyvus verslas.

Grybavimas, uogavimas ir vaistažolių rinkimas tiek asmeniniams tikslams, tiek verslui turi labai senas tradicijas. Tai įrodo įvairūs papročiai, tradiciniai valgiai, etnomedicina ir etnobotanika. Šiomis dienomis kai kurių regionų gyventojai užsiima šiomis alternatyviomis veiklomis tam, kad pagerintų savo socialines, ekonomines gyvenimo sąlygas. O kai kuriems gyventojams tai yra vienintelis pragyvenimo šaltinis. Tačiau intensyvus ir netinkamas laukinės augalijos išteklių naudojimas neigiamai veikia gyvąją gamtą. Atlikus tyrimus nustatyta, kad daugumos renkamos laukinės augalijos sąžalynų sumažėjo. Metams bėgant mažėja renkamų laukinių grybų, uogų ir vaistažolių išteklių.

Darbo tikslas – įvertinti laukinių grybų, uogų, vaistažolių (verslui ir gyventojų asmeniniams tikslams) rinkimo veiklą pagal ekonominius, socialinius ir gamtosauginius kriterijus.

Tyrimo objektas – laukinių grybų, uogų bei vaistažolių rinkėjai ir įmonės, užsiimančios šios žaliavos supirkimu bei realizavimu.

Baigiamojo magistro darbo dėstomąją dalį sudaro 2 skyriai. Pirmajame skyriuje nagrinėjama informacija apie renkamų laukinių grybų, uogų ir vaistažolių rinkimo tradicijas, teisinį reglamentavimą Lietuvoje ir Europos Sąjungoje, alternatyvius verslus Lietuvoje. Šiame skyriuje pateikiama ir pastarųjų metų statistinė renkamos laukinės augalijos eksporto, importo, supirktos žaliavos kiekių analizė. Antrame skyriuje yra pateikiamas baigiamojo darbo tyrimas (laukinės augalijos rinkėjų anketinė apklausa), gauti jo rezultatai ir tų rezultatų aptarimas.

Įvade iškelta hipotezė, kad laukinių grybų, uogų bei vaistažolių supirkimu besiverčiančios įmonės suinteresuotos žaliavos supirkti kuo daugiau, todėl yra išlikusi grėsmė darniam šių išteklių naudojimui; gyventojams trūksta informacijos apie gamtai žalos nedarantį grybavimą, uogavimą ar vaistažolių rinkimą, taip pat ir paskatinimo tai daryti atsakingai, pasitvirtino tik iš dalies.

Darbo pabaigoje pateiktos išvados ir rekomendacijos.

SUMMARY

Gathering activities (business and personal use of the population) of wild mushrooms, berries and medicinal plants rating by the economic, social and environmental criteria

Keywords: wild vegetation, berries, mushrooms, medicinal plants, alternative business.

Gathering mushrooms, berries and medicinal plants for personal purposes and for business have very old traditions. This proves various customs, traditional meals, etnomedicina and etnobotanica. Nowadays, people of some regions do these alternative activities to improve socio-economic conditions in their life. For some people, this is the only livelihood source. However, intensive use of wild plant has a negative impact on wildlife. According to this research, the majority of picking wild plant beds is decreased. Over the years gathered wild mushrooms, berries and medicinal plants resources are decreasing.

The aim - value wild mushrooms, berries, medicinal plants gathering activities (business and personal use of the population) according to economic, social and environmental criteria.

The object of research – people and who gathers wild mushrooms, berries and medicinal plants and companies which purchase these materials and realizes it.

The final Master's work consists of two sections. The first chapter analyzes wild mushrooms, berries and medicinal plants gathering traditions, the juridical reglamentation in Lithuania and the European Union, alternative businesses in Lithuania. This section also produce the collection of wild plants for export, import, bought in quantities of raw material. The second section presents the main work's research (the questioning of the wild vegetations gatherers), the results and the discussion of the results.

Hypothesis, made in the introduction, that wild mushrooms, berries and medicinal plants interested in buying the company engaged in the purchase of raw material as much as possible, and has survived the threat to sustainable use of resources, lack of information about people nature-friendly mushrooms, berries or herbs gatherion, as well as the encouragement to do so responsibly have been met only partially.

The conclusions and proposals are provided at the end of this work.

PRIEDAI

ANKETA

Gerbiamas laukinės augalijos rinkėju,

Malonu, kad sutikote atsakyti į šios anketos klausimus.

Šio tyrimo tikslas išsiaiškinti renkamų grybų, uogų bei vaistažolių reikšmę šių gamtinių išteklių rinkėjams. Pildydami anketą, tinkamus atsakymus pažymėkite × (iksu). Surinktų anketų duomenys bus apibendrinti ir panaudoti magistro baigiamajame darbe „Renkamų laukinių grybų ir uogų, vaistažolių (verslui ir gyventojų asmeniniams tikslams) įvertinimas pagal ekonominius-socialinius ir gamtosauginius kriterijus“.

Sėkmės ir iš anksto dėkoju!

1. Jūsų lytis:	
☐	Vyras
☐	Moteris

2. Jūsų amžius:	
☐	iki 18 metų
☐	18 - 30 metų
☐	31 - 50 metų
☐	virš 51 metų

3. Jūsų užsiėmimas (galimi keli variantai):	
☐	darbininkas
☐	studentas
☐	namų šeimininkė
☐	bedarbis
☐	moksleivis
☐	kita

4. Jūsų gyvenamoji vieta:	
☐	Miestas
☐	Kaimas/mažas miestelis

5. Kuria iš žemiau pateiktų veiklų užsiimate sezono metu (galimi keli variantai):	
☐	Grybavimas
☐	Uogavimas
☐	Vaistažolių rinkimas

6. Jei 5 klausime pasirinkote kelis variantus, tai kuri iš žemiau pateiktų veiklų Jums aktualiausia:	
☐	Grybavimas
☐	Uogavimas
☐	Vaistažolių rinkimas

7. Kokiais tikslais naudojate surinktus grybus, uogas ar/ir vaistinius augalus:	
☐	Daugiausia pardavimui
☐	Daugiausia asmeniniam naudojimui: valgymui, žiemos atsargų ruošimui

8. Kurią Jūsų <u>pajamų dalį</u> sudaro renkamų grybų, uogų ar/ir vaistažolių rinkimas ir pardavimas:	
☐	Didelę (virš 75 proc.)
☐	Vidutinę (apie pusę gaunamų pajamų - 25-75 proc.)
☐	Mažą (mažiau nei ketvirtadalį gaunamų pajamų); nesudaro (neparduodu).

9. Kaip įvertintumėte renkamų laukinių augalų ir grybų <u>svarbą</u>* Jums:	
☐	Labai didelė
☐	Didelė
☐	Vidutiniška
☐	Nedidelė
☐	Visiškai nesvarbi

* Tai vienas pagrindinių pragyvenimo šaltinių/ rūpi renkamos laukinės augalijos apsauga/ turi gilią tradicinę vertę

10. Kaip Jūs manote, ar <u>intensyvus, nereguliuojamas grybu, uogų ar/ir vaistinių augalų rinkimas</u> gali sąlygoti jų išnykimą:	
☐	Įtakoja
☐	Įtakoja, bet vidutiniškai
☐	Visiškai neįtakoja
☐	Išnykimą įtakoja kita žmogaus veikla

11. Kaip vertinate atvykstančius iš miestų ar kitų rajonų žmones ir jų padaromą įtaką Jūsų lankomoms uogavimo/grybavimo/vaistažolių rinkimo vietoms:	
☐	Vertinu labai nepalankiai (padaro didelę žalą, teršia, šiukšlina, kitaip niokoja)
☐	Nedaro kitokios įtakos nei kad vietiniai rinkėjai
☐	Vertinu teigiamai
☐	Neturiu nuomonės

12. Kokius <u>pokyčius pastebėjote</u> renkamų grybų, uogų ar vaistažolių jų natūraliose augimo vietose (galimi keli variantai)(kita dalis 3 psl.):	
☐	Ženkliai mažiau surenku grybų
☐	Ženkliai mažiau surenku uogų
☐	Ženkliai mažiau surenku vaistinių augalų
☐	Grybų surenku tiek pat
☐	Uogų surenku tiek pat
☐	Vaistinių augalų surenku tiek pat
☐	Nepastebėjau jokių skirtumų

13. Kokius pastebėjote augalų ir grybų <u>rūšių</u> skirtumas ankstesniais metais ir dabar (galimi keli variantai):	
☐	Rinkdamas/a pastebiu naujas rūšis grybų
☐	Rinkdamas/a pastebiu naujas rūšis kitų augalų
☐	Kuris laikas neberandu kai kurių rūšių grybų
☐	Kuris laikas neberandu kai kurių rūšių renkamų augalų (uogų, vaistinių augalų)
☐	Nepastebėjau jokių pokyčių

14. Kaip vertinate <u>gamtosaugininkų darbą</u> prižiūrint/reguliuojant grybavimą, uogavimą ar vaistažolių rinkimo vietas, pačius rinkėjus, laukinės augalijos supirkėjus:	
☐	Vertinu teigiamai: tinkamai atlieka savo darbą
☐	Vertinu vidutiniškai: esu pastebėjęs trūkumų jų vykdomame darbe
☐	Vertinu neigiamai: tinkamai ir laiku nedrausmina pažeidėjų, trūksta įstatymų, kurių pagalba būtų tinkamai rūpinamasi laukinės augalijos ir grybų apsauga
☐	Vertinu neigiamai: per daug griežtai baudžia rinkėjus, riboja rinkėjų ir supirkėjų veiklą/verslą

15. Kaip manote, ar yra reikalinga <u>teikti daugiau informacijos</u> rinkėjams ir supirkėjams apie tai, kaip teisingai rinkti ir apdoroti surinktą žaliavą, kad nepadaryti žalos gamtai:	
☐	Manau, kad yra labai reikalinga ir labai reikšminga
☐	Nereikalinga, visi ir taip viską žino
☐	Reikalinga, bet manau didelės reikšmės neturėtų
☐	Neturiu nuomonės

Jūsų pasiūlymai/patarimai, ką reiktų pakeisti ar patobulinti gamtosauginiame reguliavime, kad renkant laukinės augalijos išteklius (grybus, uogas, vaistažoles) nebūtų daroma žala gamtai:

Anketinės apklausos rezultatų suvestinė

Kl. Nr./ Ankt.Nr	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	<u>7</u>	<u>8</u>	<u>9</u>	<u>10</u>	<u>11</u>	<u>12</u>	<u>13</u>	<u>14</u>	<u>15</u>
<u>1</u>	1	2	4	2	1,2	3	1	2	1	1	1	2	3	4	1
<u>2</u>	2	2	3	2	1,2	1,2	1	1	1	4	1	4,5	5	3	1
<u>3</u>	2	2	1	2	1,2	1	2	3	2	4	2	4	5	2	3
<u>4</u>	2	2	6	2	1	1	2	3	3	2	3	1	3	1	3
<u>5</u>	1	4	6	2	1,3	1	2	3	1	1	3	7	3	2	1
<u>6</u>	1	4	6	1	1,2	1	2	3	2	1	2	4	5	2,3	1
<u>7</u>	1	4	4	1	1	1	1	1	1	4	1	1	1	1	4
<u>8</u>	2	3	2	1	1	1	1	3	1	1	2	4	5	3	1
<u>9</u>	2	3	2	1	1,2	1	2	3	3	1	2	1	5	2	1
<u>10</u>	1	3	2	1	1	1	1	3	5	2	2	4	5	1	1
<u>11</u>	1	1	5	1	1	1	1	3	4	1	4	7	5	2	1
<u>12</u>	2	4	6	2	1, 2,3	2	1	3	2	3	2	5	5	2	1
<u>13</u>	2	4	3	2	1, 2,3	2	2	2	3	3	1	2	3	2	3
<u>14</u>	1	4	6	2	1	1	2	3	3	2	1	7	5	2	3
<u>15</u>	1	2	1	2	1	1	2	1	3	1	3	1	1	1	1
<u>16</u>	2	1	5	2	2	2	1	2	3	1	2	2	5	4	3
<u>17</u>	2	2	4	2	1,2	1	1	2	1	1	1	1,4	1	2	1
<u>18</u>	1	2	4	2	1	1	1	2	2	4	1	1	5	1	1
<u>19</u>	2	4	6	2	2	2	2	3	4	3	3	1,7	5	1	2
<u>20</u>	1	4	6	2	1,3	1	2	3	4	3	3	7	5	1	2
<u>21</u>	1	4	6	2	1	1	2	3	2	2	1	4	5	2	1
<u>22</u>	2	3	1	1	2	2	1	1	1	1	4	2	5	1	1
<u>23</u>	2	4	2	2	1, 2,3	2	2	3	3	1	3	7	5	1	3
<u>24</u>	2	2	1	2	1	1	1	3	1	4	4	1	4	1	1
<u>25</u>	2	2	1	2	1,2	1,2	1	3	3	3	1	7	5	1	3
<u>26</u>	2	4	4	2	1,2	1	1	1	1	4	2	1,2	3	4	2
<u>27</u>	2	4	1	2	1,2	1	2	3	2	1	2	1,2	3	2	1
<u>28</u>	2	4	6	2	1,2	2	1	3	2	1	3	1,2	5	3	3
<u>29</u>	2	4	6	1	1, 2,3	2	2	3	2	4	1	7	5	4	3
<u>30</u>	2	4	1	2	1	1	2	3	5	4	2	7	5	1	1

<u>31</u>	2	2	1	2	1, 2	1	2	1	4	4	4	7	5	2	4
<u>32</u>	2	3	1	2	1	1	1	3	3	4	2	7	5	3	1
<u>33</u>	1	2	1	2	1	1	2	3	4	2	2	1, 2	5	3	1
<u>34</u>	2	2	1	1	1, 2	1	2	3	5	2	2	4	5	1	1
<u>35</u>	2	1	5	2	1, 2	1	1	2	2	2	1	1	3	1	1
<u>36</u>	1	1	5	2	1	1	1	1	1	4	2	1, 3	5	5	4
<u>37</u>	2	1	5	2	1, 2	2	1	3	4	1	2	3, 4	4	2	3
<u>38</u>	2	1	5	2	1, 2	2	1	1	3	2	2	2	5	1	1
<u>39</u>	2	2	1	2	1	1	2	3	4	1	1	1, 2	1	2	1
<u>40</u>	2	1	5	2	2	2	2	3	5	3	3	1	5	2	3
<u>41</u>	2	2	1	1	1, 2, 3	2	2	3	3	4	2	7	5	2	1
<u>42</u>	2	4	4	2	1, 2	1	1	1	2	3	2	1	5	4	4
<u>43</u>	2	4	6	1	1, 2, 3	2	1	2	3	4	2	7	1	4	3
<u>44</u>	1	2	4	2	1, 2	1	1	2	2	4	2	7	5	4	3
<u>45</u>	2	2	4	2	1, 2	2	1	1	1	4	1	2	3	3	4
<u>46</u>	2	2	1	2	1	1	2	3	2	1	4	7	5	1	4
<u>47</u>	2	2	1	2	1, 2	1	2	2	2	1	1	1, 2	3	3	1
<u>48</u>	2	2	1	2	1, 2, 3	1	2	3	3	2	1	7	1	1	3
<u>49</u>	2	4	6	2	1, 2, 3	1, 2	1	1	2	4	1	7	5	2	4
<u>50</u>	2	4	6	2	1, 2	1, 2	2	3	3	3	2	1, 2	5	2	1
<u>51</u>	2	4	6	2	2	2	2	3	3	2	4	5	5	1	4
<u>52</u>	1	3	2	2	1	1	1	3	3	4	1	7	1	2	3
<u>53</u>	1	1	5	2	1	1	1	3	3	4	1	7	5	1	4
<u>54</u>	1	2	4	2	1, 2	1	1	2	3	4	2	7	5	1	3
<u>55</u>	2	3	4	2	2	3	2	2	3	2	3	2, 6	2	4	4
<u>56</u>	1	4	6	2	2	2	1	1	3	2	3	2, 5	3	1	4
<u>57</u>	2	3	4	2	2	2	1	1	1	2	1	2	5	3	2
<u>58</u>	1	1	5	1	1	1	1	2	1	1	2	1, 2	1	1	1
<u>59</u>	1	1	5	2	3	3	1	1	2	4	1	3	4	4	4
<u>60</u>	1	2	1	1	1	1	2	3	3	1	2	7	3	1	1
<u>61</u>	2	3	2	1	1, 2, 3	1	2	3	2	4	2	1, 2, 6	3	2	1
<u>62</u>	2	3	2	1	1, 2, 3	1	2	3	2	4	2	1, 2, 6	3	3	3
<u>63</u>	2	3	2	1	1, 2	2	2	2	3	2	1	1, 2	2	2	1
<u>64</u>	2	3	2	1	1, 2	2	2	3	3	4	2	1, 5	5	2	1

<u>65</u>	2	3	2	1	1, 2, 3	2	2	3	3	4	2	4, 5, 6	5	2	1
<u>66</u>	2	3	2	1	1	1	2	3	3	4	1	2	3	3	1
<u>67</u>	1	3	2	1	1	1	1	3	3	1	1	1	3	3	3
<u>68</u>	2	3	2	1	2, 3	2	2	3	2	4	1	1, 2	5	2	1
<u>69</u>	2	3	2	1	1, 2	1	2	3	3	4	2	1	5	2	3
<u>70</u>	1	3	1	1	1	1	2	3	3	1	2	7	5	2	3
<u>71</u>	2	2	1	2	1, 2, 3	3	2	3	1	2	2	7	5	1	3
<u>72</u>	2	3	3	1	1, 2	1	2	3	1	2	2	1, 2	5	1	1
<u>73</u>	2	3	2	1	1	1	1	3	1	2	2	7	5	3	1
<u>74</u>	2	2	1	1	1	1	2	3	4	2	1	1	3	3	1
<u>75</u>	2	3	1	1	1, 2	1	2	3	3	2	2	7	3	2	3
<u>76</u>	1	3	1	1	1	1	1	3	3	1	1	1	3	3	1
<u>77</u>	2	3	5	2	1, 2	1	2	3	2	2	1	1, 2	3	2	1
<u>78</u>	2	2	1	2	1, 2, 3	1	2	3	1	2	1	7	5	2	3
<u>79</u>	2	4	1	2	1, 2	1	2	3	4	2	2	4, 5	5	2	1
<u>80</u>	2	1	5	2	1	1	2	3	1	3	4	7	5	2	2
<u>81</u>	2	1	5	2	1, 2	1	2	1	2	1	1	4	3	1	1
<u>82</u>	1	4	6	2	1	1	2	3	3	4	1	7	3	2	1
<u>83</u>	2	2	6	1	1, 2, 3	3	2	3	1	1	1	1, 2, 3	3, 4	2	1
<u>84</u>	2	4	6	2	1, 2	2	2	3	3	4	2	3, 4, 5	4	2	3
<u>85</u>	2	2	6	2	1, 2, 3	2, 3	2	3	2	4	1	1, 2, 6	3	3	3
<u>86</u>	2	3	2	1	1, 2, 3	1	1	2	1	4	2	7	1	2	1
<u>87</u>	1	2	1	1	1	1	2	3	3	4	2	7	5	2	3

Apklaustų rinkėjų atsakymai į 16-ą anketos atvirą klausimą

Anketos Nr.	Lytis (vyr./mot.)	Gyvenamoji vieta (kaimas/miestas)	Amžiaus gr. (m)	Nuomonė
1.	Vyr.	Kaimas	31-50	„Drausminti rinkėjus. Savadarbėmis šukomis rinkdami žaloja uogienojus“
2.	Mot.	Kaimas	31-50	„Kertant miškus sunkiasvorė technika sunaikina uogynus“
5.	Mot.	Kaimas	Virš 51	„Suaktyvinti gamtosaugininkų darbą“
6.	Vyr.	Miestas	Virš 51	„Superkant voveraites reiktų atsižvelgti į jų dydį, nes pristatomos labai mažos, rinkdami pardavimui dažnai niokoja miško paklotę“
12.	Mot.	Kaimas	Virš 51	„Reiktų jaunimą daugiau skatinti teisingai naudotis aukščiausiojo duotomis dovanomis, gamtoje esančiais turtais...nes jau dabar miesto jaunimas tiesiog nebenori eiti rinkti uogų, grybų, vaistažolių...“
13.	Mot.	Kaimas	Virš 51	„Labiau prižiūrėti rinkėjus“
14.	Vyr.	Kaimas	Virš 51	„Reiktų prižiūrėti tvarkos“
15.	Vyr.	Kaimas	31-50	„Kol žmonės pjovė mišką rankiniu būdu, ne taip labai buvo pažeista miško paklotė, buvo daugiau uogų ir grybų“
16.	Mot.	Kaimas	Iki 18	„Uogų šukavimas nekenkia uogienojams“
17.	Mot.	Kaimas	31-50	„Uogų šukavimas nedaro jokios įtakos jų derliui“
18.	Vyr.	Kaimas	31-50	„Nepažeistų miško paklotės“
22.	Mot.	Miestas	18-30	„Bausti, nes niokoja gamtą“
23.	Mot.	Kaimas	Virš 51	„Kadangi anksčiau rinko visi tik savo reikmėms, tai niekas ir nešukavo, ir kultūringai rinko. Nebuvo daroma tokia žala gamtai. Dabar visi skuba, kuo daugiau surinkti ir pamiršta, kad reikia tausoti gamtą“

24.	Mot.	Kaimas	31-50	„Labai kenkia šukos, grybams ardomos samanos“
28.	Mot.	Kaimas	Virš 51	„Laiku nedrausmina su „šukomis“ uogaujančius žmones. Jei drausmintų, tai nenukentėtų taip uogos“
29.	Mot.	Miestas	Virš 51	„Žmogus nepadarо tiek žalos, kiek padaro miško technika“
30.	Mot.	Kaimas	Virš 51	„Gamtosaugininkai dažniau turi būti gamtoje ir matyti, kokia žala reali yra daroma gamtai (uogavimas ir grybavimas yra smulkmena su realia žala)“
35.	Mot.	Kaimas	Iki 18	„Daugiau kreipt dėmesį į nelegalų rinkimą, daugiau tegu aplinkosauga kreipia dėmesį“
36.	Vyr.	Kaimas	Iki 18	„Ne visos šukos kenkia uogoms“
37.	Mot.	Kaimas	Iki 18	„Bausti!“
41.	Mot.	Miestas	31-50	„Bausti už miško patalo draskymą pjaunant intensyviai miškus galinga technika, o ne gaudyti uogautojus renkančius uogas šukomis. Čia įstatymas tik inspektorių pasipelnymo šaltinis ir uogautojų atbaidymas rinkti dievo dovanas“
42.	Mot.	Kaimas	Virš 51	„Drausminti miško kirtėjus, kad neniokotų miško patalo“
43.	Mot.	Miestas	Virš 51	„Didžiausią žalą miškams darо masiškas miško pjovimas, miško patalo ardymas, draskymas su technika. Nereikalingas draudimas rinkti su šukomis, nes tai nekenkia uogų derėjimui (nuo Sibiro laikų žmonės rinko uogas su medinėmis šukomis, ir dabar pasaulyje renka mechanizuotai). Gamtoje augančių vaistažolių gausu, tačiau nėra skatinimo jų rinkti, beveik neliko tradicijų jų rinkti! O ir ūkininkų rinkti ir auginti Lietuvoje beveik nėra. Lenkijoje labai daug – yra apie 200 supirkimo punktų. Lietuvoje

				nėra“
44.	Vyr.	Kaimas	31-50	„Atidžiau kirstų mechanizuotai medžius uogynuose, grybynuose“
45.	Mot.	Kaimas	31-50	„Uždrausti rinkti uogas „šukomis“ (griežčiau)“
48.	Mot.	Kaimas	31-50	„Manau pats žmogus turi suprasti pačią gamtą. Jokie įstatymai nepakeis žmogaus kultūros, poelgio miške. Ypač paliktos šiukšlės miškuose tiesiog nervina“
61.	Mot.	Miestas	18-30	„Sukurti daugiau aptvertų teritorijų, kuriose miško gyvenimas vyktų natūraliai, be žmogaus kišimosi. Kelti šiukšlinimo, deginimo miškuose baudų kainas“
62.	Mot.	Miestas	18-30	„Bausti už grybų augimo aplinkos niokojimą ir už uogų ir vaistažolių krūmelių išrovimą su šukomis“
72.	Mot.	Miestas	18-30	„Reikia teikti daugiau informacijos, kurti laidoms šios srities pokalbių temas, rašyti daugiau straipsnių laikraščiuose ir žurnaluose, kaip taisyklingai elgtis gamtoje, kaip kuo mažiau padaryti žalos gamtai“
77.	Mot.	Kaimas	18-30	„Kad gamtosaugininkai daugiau tikrintų uogų ir grybų rinkėjus. Naudojamos „šukos“ renkant uogas kenkia augalams“
83.	Mot.	Miestas	31-50	„Griežčiau tikrinti uogautojus, grybautojus ir vaistažolių rinkėjus. Esant būtinybei juos bausti. Patiems gamtosaugininkams atsakingiau žiūrėti į darbą“
84.	Mot.	Kaimas	Virš 51	„Ugdyti rinkėjų sąmoningumą. Rinkimviečių stovėjimo aikštelėse prie įvažiavimų pastatyti ryškius reklaminius skydus su reikšminga nedaugiažode reklama: naudingi ir renkami grybai, uogų ir vaistažolių rinkimo laikas, būdai, kaip nenuskriausti augalo, sąžalyno“

Mėlynių rinkimas su liaudyje vadinamomis „šukomis“ (nuotr. A. Karvelytė)

Alytaus apskrities žemėlapis. Apklauskos vykdymo vietas pažymėtos raudona spalva
<http://www.alytus.aps.lt/ava/selectPage.do?docLocator=B23895FD758311DB93CB746164617373&inlanguage=lt&pathId=432>